

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖ FAKULTETO
EUROPOS SAJUNGOS TEISĖS KATEDRA

ALEKSANDR KUZMENKO
EUROPOS SAJUNGOS TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA

PROFESINĖS KVALIFIKACIJOS PRIPAŽINIMAS EUROPOS BENDRIJOS TEISĖJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Doc. dr. Ignas Vėgėlė

Vilnius, 2007

Turinys

Įvadas.....	3
I. Užsiėmimas profesine veikla Europos Sąjungoje	7
1.1. Profesinės veiklos apribojimai priimančioje valstybėje narėje	7
1.2. Kvalifikacijų pripažinimo rūšys	8
1.2.1. Akademinių kvalifikacijų pripažinimas	8
1.2.2. Profesinių kvalifikacijų pripažinimas.....	9
1.3. Kvalifikacijų pripažinimo teisinis pagrindas.....	9
II. Reglamentuojamų profesijų kvalifikacijų pripažinimo reguliavimo raida	11
III. Kvalifikacijų pripažinimo užtikrinimas Europos Bendrijos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje	14
IV. 2005/36/EB direktyvos taikymo apimtis	17
4.1. Reglamentuojamos profesijos samprata	17
4.1.1. Reglamentuojamos profesijos samprata teisės doktrinoje.....	18
A. Veiksmų monopolija	19
B. Profesinio vardo monopolija.....	19
4.1.2. Reglamentuojamos profesijos samprata 2005/36/EB direktyvoje	20
4.1.3. Reglamentuojamos profesijos samprata Europos Bendrijos Teisingumo Teismo praktikoje	22
4.2. Ratione Personae	23
4.3. Kvalifikacijos įrodymų suteikimo vieta	25
4.4. Veiklos sritys, nepatenkančios į 2005/36/EB direktyvos taikymo apimtį.....	26
V. 2005/36/EB direktyvoje įtvirtintos kvalifikacijų pripažinimo sistemos.....	29
5.1. Nuolatinio užsiėmimo profesija pripažinimo sistemos	29
5.1.1. Bendroji pripažinimo sistema.....	29
A. Kompensacinės priemonės ir jų taikymas	32
B. Bendrosios platformos	35
5.1.2. Sektorinė pripažinimo sistema	36
5.1.3. Profesinės patirties pripažinimu pagrįsta sistema	39
5.1.4. Pripažinimo prašymų nagrinėjimas ir pripažinimo teisinės pasekmės.....	39
5.2. Laikino paslaugų teikimo atveju pripažinimo sistema.....	41
Išvados.....	46
Literatūros sąrašas	49
Santrauka	58
Summary.....	59

Ivadas

Pagal Europos Bendrijos Steigimo sutartį vienas iš Europos Bendrijos tikslų – panaikinti kliūtis tarp valstybių narių laisvam asmenų ir paslaugų judėjimui [1. 3 straipsnio 1 dalies c punktas]. Valstybių narių piliečiams tai visų pirma reiškia teisę savarankiškai arba dirbant pagal darbo sutartį užsiimti profesija ne toje valstybėje narėje, kurioje jie įgijo profesinę kvalifikaciją [25. Preambulės 1 dalis].

Nesant Europos Bendrijos reguliavimo, kvalifikacijų neatitikimo atveju valstybės paprastai reikalaujavo pakartoti dalį arba visą rengimą, todėl tais atvejais, kai profesija arba veikla yra reglamentuojama, pozityvūs veiksmai (pranc. – *une action positive*) yra būtini, siekiant efektyviai naudotis laisvo judėjimo teise [50. P. 108].

Europos Bendrijos Steigimo sutarties 12 straipsnyje (bendrojoje normoje) nustatytas bet kokios diskriminacijos dėl pilietybės draudimas yra sukonkretintas Europos Bendrijos Steigimo sutarties 39, 43 ir 49 straipsniuose (specialiosiose normose). Šis principas pasireiškia vienodo elgesio taikymu visiems Europos Bendrijos piliečiams. Europos Bendrijos Teisingumo Teismas pripažino, kad vienodo elgesio taisyklė yra viena iš pagrindinių Europos Bendrijos teisės nuostatų [75. 24 dalis], kuri nuo pereinamojo laikotarpio pabaigos (t.y. nuo 1970 metų sausio 1 dienos) veikia tiesiogiai. Taigi vienodo elgesio taisyklė reiškia, kad valstybės narės nebegali uždrausti kitų valstybių narių piliečiams užsiimti profesine veikla ir turi užtikrinti užsiėmimo profesine veikla sąlygų vienodumą. Tačiau Europos Bendrijos Teisingumo Teismas iškart pripažino, kad vien vienodo elgesio taisyklės taikymas nepanaikina kliūčių, išskyrus tas, kurios atsiranda, kai asmuo nėra priimančios valstybės pilietis, ir, visų pirma, tų, kurios atsiranda dėl skirtingų sąlygų, nustatytų įvairiuose nacionalinės teisės aktuose, skirtuose tam tikrai profesinei kvalifikacijai įgyti [79. 21 dalis].

Europos Bendrijos Steigimo sutartis numato valstybės tarnybos [1. 39 straipsnis] bei veiklą, susijusių nors ir laikinai su viešosios valdžios funkcijų vykdymu [1. 45 straipsnis], išimtis, kurios aiškinamos siaurinamai, kai valstybė narė gali uždrausti kitų valstybių narių piliečiams užsiimti tam tikra profesine veikla.

Be to, pagal Europos Bendrijos Steigimo sutarties 39, 45 ir 55 straipsnius valstybėms narėms leidžiama nuo laisvo asmenų judėjimo nukrypti viešosios tvarkos, visuomenės saugumo ir visuomenės sveikatos sumetimais. Leidžiančios nukrypti nuostatos netaikomos tose srityse, kurios visiškai suderintos Europos Bendrijos direktyvomis [42. P. 199].

Temos aktualumas ir tyrimo problema

Šios temos nagrinėjas ypač aktualus, atsižvelgiant į tai, kad didžioji dalis pripažinimo direktyvų 2005 metais buvo konsoliduota vienoje 2005/36/EB direktyvoje, kuri lėmė tam tikrų naujovių atsiradimą šiame teisės institute. Be to, kvalifikacijų pripažinimo institutas Lietuvos

teisės moksle nėra nuosekliai iširtas.

Tinkamas pagrindinių kvalifikacijų pripažinimo sistemų principų supratimas yra būtinas priimant 2005/36/EB direktyvos įgyvendinimo teisės aktus bei užtikrinant visos pripažinimo sistemos tinkamą funkcionavimą. Siekiant užtikrinti kokybišką Europos Bendrijos direktyvų įgyvendinimą, o ne jos nuostatų perkėlimą į nacionalinę teisę, būtina pirmiausia aiškiai suprasti atitinkamo teisės instituto esmę.

Tyrimo objektas

Profesinės kvalifikacijos pripažinimo teisinis reguliavimas Europos Bendrijoje.

Tyrimo dalykas

Europos Bendrijos ir jos valstybių narių principai ir teisės normos, reguliuojančios profesinių kvalifikacijų pripažinimą, Europos Bendrijos Teisingumo Teismo sprendimai, Europos Bendrijų institucijų ir valstybių narių institucijų norminiai ir nenorminiai dokumentai šioje srityje, taip pat profesinių kvalifikacijų pripažinimo normų taikymo praktika.

Direktyvos dėl advokatų paslaugų teikimo [7] ir įsisteigimo [20] nebus šiame darbe nagrinėjamos.

Tyrimo tikslas

Pateikti Europos Bendrijos teisės normų, reguliuojančių profesijų kvalifikacijų pripažinimą, ir jų įgyvendinimo analizę.

Uždaviniai:

- 1) išanalizuoti pagrindines sąvokas ir sampratas profesinės kvalifikacijos pripažinimo srityje Europos Bendrijos teisės aktuose bei teisės doktrinoje;
- 2) iširti profesinių kvalifikacijų pripažinimo sistemų kūrimosi prielaidas ir raidą;
- 3) išanalizuoti profesinių kvalifikacijų pripažinimo sistemas ir jų taikymo apimtį.

Nagrinėjant iškeltus uždavinius buvo remiamasi Lietuvos ir užsienio Europos Bendrijos teisės doktrinos darbais. Šiame darbe pagrindinis dėmesys yra skiriamas Prancūzijos mokslininkų ir praktikų darbams. Visų pirma paminėtini J. Pertek darbai kvalifikacijų pripažinimo srityje, kurie padarė didžiausią įtaką šio teisės instituto vystymui ir net taikymui, nes šiais darbais paremtos ir Generalinių advokatų nuomonės kvalifikacijų pripažinimo bylose. Taip pat labai vertingi J. Pertek organizuoto seminaro „La reconnaissance des qualifications dans un espace Européen des formations et des professions“ pagrindu paskelbti straipsniai ir dokumentai įvairiais aktuliais kvalifikacijų pripažinimo klausimais.

Taip pat nemažas dėmesys skiriamas ir teisės doktrinai anglų kalba (C. Barnard, P. Craig ir G. de Burca, C. Deane, J. Fairhurst, Peeters M., J. Scott, H.Vassilis, F. Weiss ir F. Wooldridge, R. C. A. White).

Lietuvos teisės doktrinoje šiuo klausimu yra paskelbti tik trys moksliniai darbai.

S. Žaltauskaitė-Žalimienė [63] aptarė tik kelis svarbiausius Europos Bendrijos Teisingumo Teismo sprendimus. E. Morkytės straipsnyje [52] nagrinėjami tokie klausimai: pripažinimo sistemų taikymo apimties tam tikri klausimai, kompensacinių priemonių taikymas bendrojoje pripažinimo sistemoje, Europos Bendrijos Teisingumo Teismo indėlis bei kvalifikacijų pripažinimo problema laikino paslaugų teikimo atžvilgiu. I. Vėgėlės straipsnyje [60] pagrindinis dėmesys skiriamas kvalifikacijų pripažinimo derinimo metodų ir Europos Bendrijos Teisingumo Teismo bylų analizei.

Reikia pastebėti, kad 2005/36/EB direktyva priimta tik 2005 metais, o jos įgyvendinimo terminas yra 2007 spalio 20 d. Taigi šio darbo rašymo metu buvo tik du moksliniai darbai, iš esmės analizuojantys 2005/36/EB direktyvos nuostatas: M. Peeters [56], kuris išsamiai analizuoja šios direktyvos nuostatų taikymą medicinos gydytojams ir L. Defalque, J. Pertek, P. Steinfeld et autre [50], kuriame pateikiama visapusiška šios direktyvos analizė.

Hipotezė

Buvo iškelta hipotezė, ar pasitvirtino teiginys, kad asmuo, įgijęs profesinę kvalifikaciją vienoje valstybėje narėje, gali užsiimti ta pačia profesine veikla kitoje valstybėje narėje, neprivalėdamas iš naujo pakartoti visą profesinį rengimą arba tik jo dalį.

Pagrindinės sąvokos naudojamos darbe

Profesionalas – žmogus, kuris turi profesiją, iš jos verčiasi [47. P. 623].

Profesinė kvalifikacija – asmens tinkamumas užimti atitinkamas pareigas [45. P. 748].

Profesinis rengimas – rengimas, skirtas įgyti ar tobulinti profesinę kvalifikaciją [45. P. 424].

Formalios kvalifikacijos įrodymas – tai diplomai, pažymėjimai ir kiti dokumentai, išduoti valstybės narės institucijos, paskirtos pagal tos valstybės narės įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatas, ir patvirtinantys sėkmingą profesinio rengimo, įgyto daugiausia Europos Bendrijoje, baigimą [25. 3 straipsnio 1 dalis].

Valstybė narė – valstybė, pasirašiusi Europos Bendrijų ir Europos Sąjungos sutartis [51. P. 318].

Kilmės valstybė narė – valstybė narė, kurioje asmuo įgijo profesinę kvalifikaciją ir kurioje leidžiama turinčiam minėtą kvalifikaciją užsiimti ta profesija, nepriklausomai nuo to, ar asmuo yra tos valstybės pilietis.

Priimančioji valstybė narė – tai valstybė narė, kurioje, išskyrus kilmės valstybę narę, Europos Bendrijos pilietis nori užsiimti profesija.

Nuolatinis užsiėmimas profesija – užsiėmimas profesija įsisteigiant arba dirbant pagal darbo sutartį.

Direktyva – Europos Bendrijos teisės aktas. Direktyva yra privaloma kiekvienai

valstybei narei, kuriai ji skirta, rezultato, kuri reikia pasiekti, atžvilgiu, bet nacionalinės valdžios institucijos pasirenka jos įgyvendinimo formą ir būdus [1. 249 straipsnis].

Pripažinimo direktyva – tai bet kuri Europos Bendrijos priimta direktyva, užtikrinanti profesinių kvalifikacijų pripažinimą.

Pirminis kvalifikacijos pripažinimas – kvalifikacijos, įgytos trečioje valstybėje, pripažinimas, vykdomas pirmą kart vieną iš Europos Bendrijos valstybių narių.

Antrinis kvalifikacijos pripažinimas – kvalifikacijos, įgytos trečioje valstybėje, pripažinimas valstybėje narėje, kai pirminis pripažinimas jau buvo įvykdytas kitoje valstybėje narėje.

Tyrimo metodai

Plačiausiai taikomas lyginamasis metodas gretinant ir vertinant skirtingas mokslines nuomones, analizuojant teorijos ir praktikos ryšį. Lyginamasis istorinis metodas buvo naudojamas nagrinėjant profesinės kvalifikacijos pripažinimo kūrimosi prielaidas ir jo raidą. Sisteminės analizės metodas skatina sisteminių požiūrį į tyrimo objektą, jis įgalina nustatyti teisės aktų, reglamentuojančių kvalifikacijų pripažinimą, loginius ryšius ir sąveiką su tų pačių ir kitų teisės aktų normomis. Loginis metodas taikomas formuluojant apibendrinamąsias išvadas. Dokumentų analizės metodas taikomas siekiant išsiaiškinti tyrimo objekto teisinio reguliavimo ypatumus. Panaudota Europos Bendrijos Teisingumo Teismo bylų kokybinė analizė.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas, 5 dalys, suskirstytos į skyrius ir poskyrius, ir išvados. Darbo pabaigoje pateikiamos darbo santraukos lietuvių ir anglų kalbomis ir naudotos literatūros sąrašas.

I. Užsiėmimas profesine veikla Europos Sąjungoje

1.1. Profesinės veiklos apribojimams priimančioje valstybėje narėje

Asmuo, siekiantis užsiimti profesine veikla priimančioje valstybėje narėje, gali susidurti su daugybe kliūčių. Teisės doktrinoje [50. P. 93] siūloma visas šias kliūtis suklasifikuoti į tris apribojimų grupes. Šie apribojimai gali atsirasti tik kitų valstybių narių piliečiams arba priimančiosios valstybės piliečiams, įgijusiems kvalifikaciją kitoje valstybėje narėje. Kitos kliūtys, nepatenkančios į šias tris apribojimų grupes, gali trukdyti užsiimti profesine veikla nepriklausomai nuo pilietybės ar kvalifikacijos įgijimo vietos (t.y. bet kuriam asmeniui), pavyzdžiui, mokesčių mokėjimas ir kt.

Pirmoji apribojimų grupė – valstybės nustatyti įvažiavimo, laikinojo buvimo ir apsigyvenimo reikalavimai.

Antroji apribojimų grupė – užsiėmimo tam tikromis veiklomis pilietybės reikalavimas.

Trečioji apribojimų grupė – kvalifikacijos reikalavimai, numatantys pareigą pateikti atitinkamos kvalifikacijos įrodymą. Kliūčių, susijusių su kvalifikacija, pašalinimas yra apsunkintas tuo, kad tarp valstybių narių nėra bendrosios rengimo sistemos, be to, kvalifikacijos, būtinos norint užsiimti daugeliu prekybos ir profesinių veiklų, įgijimo keliai labai skiriasi tiek reikalaujama trukme, tiek ir rengimo turiniu [62. P. 61]. Be to, tradiciškai nacionaliniai kvalifikacijos reikalavimai yra suformuluoti remiantis kvalifikacijos ar įgūdžių įrodymais, kurie prieinami išimtinai nacionalinėse rengimo sistemose. Tokiu būdu teisė užsiimti profesine veikla yra arba visai neprieinama, arba ne tokia palanki asmenims, kurie mokėsi ir pasiruošę profesijai kitoje valstybėje. Taigi atsiranda kvalifikacijos pripažinimo problema, nors užsienyje įgyta kvalifikacija gali būti panašaus ar net aukštesnio lygio ir kokybės. Šiais atvejais kliūtį sudaro kvalifikacijos „pilietybė“. Su kvalifikacijos įrodymo problema susiduria ne tik užsieniečiai, bet ir tos valstybės piliečiai, kurie nusprendė pasiruošti profesijai kitoje valstybėje.

C. Deane [49. P. 279 – 281] išskyrė tris pagrindines Europos Bendrijos strategijas, skirtas kvalifikacijų perkėlimui iš vienos valstybės narės į kitą užtikrinti: kvalifikacijų pripažinimas, kvalifikacijų palyginamumas ir kvalifikacijų skaidrumas. **Pirmoji strategija** – kvalifikacijų pripažinimas – skatina darbo jėgos mobilumą, remiantis bendrosiomis ir sektorinėmis direktyvomis. **Antroji strategija** – kvalifikacijų palyginamumas¹ – skirta įkurti kvalifikuotų darbuotojų, kurie nepatenka nei į bendrųjų, nei į sektoriinių direktyvų taikymo sritį, kvalifikacijų palyginamumo sistemą [49. P. 280]. Šios strategijos esmė – sukurti bendrą formą, kuri palengvintų skirtingų profesijų įvairiose valstybėse palyginamumą. Vykdamas projektą buvo palyginta apie 200 profesijų iš 19 sektorių [49. P. 280]. Kadangi ši procedūra buvo labai

¹ Ši strategija buvo įgyvendinama pagal Tarybos sprendimą 85/368/EEB dėl kvalifikacijų palyginamumo.

sudėtinga dėl analitinio darbo ir greitai besikeičiančių profesijų, projektas buvo nutrauktas 1993 metais. *Trečioji strategija* – kvalifikacijų skaidrumas²– atsirado 1990-aisiais metais. Šios strategijos esmė – užtikrinti kvalifikacijų kokybės ir lygio palyginamumą. Būtina pabrėžti, kad kvalifikacijų palyginamumas nėra kvalifikacijų pripažinimas, tačiau skaidrios kvalifikacijos palengvina pripažinimo procesą.

1.2. Kvalifikacijų pripažinimo rūšys

Išskiriame dvi kvalifikacijų pripažinimo rūšis – akademinį kvalifikacijų ir profesinių kvalifikacijų pripažinimą.

Akademinį ir profesinių kvalifikacijų pripažinimo atskyrimo pagrindinis kriterijus yra pripažinimo rezultatas. Akademiniame pripažinimo atveju rezultatas yra pasirinktos krypties ir lygmens studijų tęsimas. Profesinių kvalifikacijų pripažinimo – leidimas teisėtai užsiimti profesine veikla, atlikus patikrinimą, ar asmuo turi būtinų žinių, įgūdžių ir sugebėjimų užsiimti atitinkama profesine veikla. Vis dėlto akademinį ir profesinių kvalifikacijų pripažinimas siekia bendro tikslo – pašalinti Bendrijos piliečių mobilumo (ir profesinio, ir akademinio) kliūtis, atsirandančias dėl valstybių narių skirtingų švietimo sistemų.

1.2.1. Akademinį kvalifikacijų pripažinimas

Europos Bendrijoje kvalifikacijų (ir studijų periodų) pripažinimas akademiniais tikslais, ypač studijų kitoje valstybėje narėje tikslais, priklauso valstybių narių kompetencijai, o tiksliau aukštojo mokslo institucijų kompetencijai, kaip jų veikimo autonomijos principo pasekmė [39]. Vis dėlto Europos Bendrija turi tam tikrą kompetenciją švietimo srityje: Europos Bendrija prisideda prie geros kokybės švietimo plėtojimo skatindama valstybių narių bendradarbiavimą ir prireikus paremdama bei papildydama jų veiksmus <...> [1. 149 straipsnio 1 dalis]. Akademinį kvalifikacijų pripažinimo srityje Europos Bendrija savo veiksmais skatina studentų ir dėstytojų judėjimą, *inter alia*, siekdama akademinio diplomų ir studijų trukmės pripažinimo [1. 149 straipsnio 2 dalis]. Europos Komisija išskyrė dvi akademinio pripažinimo rūšis: kaupiamasis akademinis pripažinimas ir pakaitinis akademinis pripažinimas [30. P. 6]. Kaupiamasis (kumuliacinis) akademinis pripažinimas yra toks, kai pareiškėjas, baigęs visas studijas, įgijęs kvalifikaciją bei išsilavinimo pažymėjimą vienoje šalyje, siekia studijuoti kitoje šalyje. Pakaitinis (substitucinis) akademinis pripažinimas – pareiškėjo studijų užsienyje pripažinimas (pvz., studijuota per Europos Bendrijos mainų programą), kai dalis studijų priimančioje šalyje

² Kvalifikacijų skaidrumas yra skatinamas Tarybos rezoliucijomis: 92/C49/01 ir 96/C224/04. Vadovaujantis šiomis rezoliucijomis, iniciatyvą imtasi valstybių narių lygmenyje ir dvišaliu/daugiašaliu lygiu. Kvalifikacijų skaidrumo skatinimo procesas išsiplėtė už Bendrijos ribų ir apima daugelį Europos valstybių.

pakeičiama studijomis užsienyje [44. P. 28].

Europos Bendrija taip pat siekia remti švietimo įstaigų bendradarbiavimą, plėtoti keitimąsi informacija ir patirtimi bendrais valstybių narių švietimo sistemų klausimais; skatina plėsti jaunimo ir socialinės-pedagoginės pakraipos instruktorių mainus [1. 149 straipsnio 2 dalis]. Europos Bendrija ir valstybės narės skatina bendradarbiavimą švietimo srityje su trečiosiomis šalimis ir kompetentingomis tarptautinėmis organizacijomis, ypač su Europos Taryba [1. 149 straipsnio 3 dalis].

Europos Bendrija kartu su Europos Taryba nemažai nuveikė siekdamas sukurti išsilavinimo akademinius tikslais pripažinimo sistemas, o ypač studijų trukmės pripažinimo sistemą, leidžiančią asmeniui, studijavusiam, bet neįgijusiam diplomo valstybėje narėje, tęsti studijas kitoje valstybėje narėje [60. P. 14].

1.2.2. Profesinių kvalifikacijų pripažinimas

1994 m. gruodžio 13 d. Komunikate Europos Komisija išskyrė dvi profesinio pripažinimo rūšis: de jure profesinis pripažinimas ir de facto profesinis pripažinimas [30. P. 5].

De jure profesinis pripažinimas – tai pripažinimas, kai profesija priimančioje valstybėje yra teisės aktų reglamentuojama. Tokiais atvejais priimančioji valstybė narė vertina, kiek joje reikalaujama kvalifikacija atitinka užsienyje įgytą kvalifikaciją.

De facto profesinis pripažinimas – tai pripažinimas, kai profesija nėra reglamentuojama priimančioje valstybėje narėje. Šiuo atveju nereikia formalaus kvalifikacijos pripažinimo. Vis dėlto kyla problemų nesavarankiškai dirbantiems asmenims, jeigu „užsienio“ kvalifikacija nėra žinoma darbdaviams, nes pastarieji, priimdami į darbą, nori būti tikri, kad kvalifikacija yra bent analogiška panašioms vietinėms kvalifikacijoms. Tokiu būdu asmenų, kvalifikuotų kitoje valstybėje, padėtis tampa ne tokia palanki nei jų vietinių konkurentų. Pagrindinis būdas sumažinti kliūtį – gerinti valstybių narių informacijos apie nacionalines rengimo sistemas apsikeitimą.

Taigi galima išskirti dvi profesinių kvalifikacijų pripažinimo rūšis: reglamentuojamų profesijų kvalifikacijų pripažinimas ir nereglamentuojamų profesijų kvalifikacijų pripažinimas.

1.3. Kvalifikacijų pripažinimo teisinis pagrindas

Jau pirminėje Europos Ekonominės Bendrijos Sutarties redakcijoje 57 straipsnyje [dabartiniame 47 straipsnyje] buvo numatyta: „*kad būtų lengviau asmenims imtis veiklos ir verstis ja kaip savarankiškai dirbantiems asmenims, Taryba <...> leidžia direktyvas dėl diplomų, pažymėjimų ir kitų oficialias kvalifikacijas įrodančių dokumentų abipusio pripažinimo*“.

Remiantis lingvistiniu šios normos aiškinimu kvalifikacijų pripažinimo teisinis

pagrindas yra apribotas tik savarankiškai dirbančių asmenų atžvilgiu. Tokia išvada kyla tiek iš paties straipsnio formuluotės „*savarankiškai dirbantiems asmenims*“, tiek iš straipsnio vietos Europos Bendrijos Steigimo sutarties struktūroje – 57 straipsnis [dabartinis 47 straipsnis] yra įrašytas III antraštinės dalies – Laisvas asmenų, paslaugų ir kapitalo judėjimas – 2 skyriuje, kuris skirtas įsisteigimo laisvei. Be to, šis teisinis pagrindas (47 straipsnis) taikomas ne tik įsisteigimo laisvei, bet ir kitai savarankiškai veiklai – paslaugų teikimo laisvei. Europos Bendrijos Steigimo sutarties skyriaus, skirto paslaugų laisvei, 55 straipsnyje daroma nuoroda į 47 straipsnį.

Skirtingai nuo nuostatų, skirtų savarankiškai dirbantiems asmenims, Europos Bendrijos Steigimo sutarties skyriuje „Darbuotojai“ nerasime jokios nuostatos, nukreipimo ar net užuominos apie kvalifikacijų pripažinimą. Vis dėlto Europos Bendrijos Steigimo sutarties 40 straipsnis numato teisinį pagrindą – priimti direktyvas ar reglamentus, skirtus įgyvendinti darbuotojų judėjimo laisvę. Juk užsienio kvalifikacijų nepripažinimas yra viena iš laisvo darbuotojų judėjimo kliūčių. Būtinybę imtis veiksmų darbuotojų atžvilgiu *expressis verbis* numato tik 1989 m. Europos Bendrijos darbuotojų pagrindinių socialinių teisių chartija: turi būti pašalintos kliūtys, kylančios dėl diplomų arba lygiaverčių profesinių kvalifikacijų nepripažinimo [37. 3 punktas].

Nors Europos Bendrijos Steigimo sutartis nenumato teisinių priemonių, palengvinančių darbuotojų kvalifikacijų pripažinimą, tačiau Europos Bendrijos institucijos nuo pirmųjų teisinių instrumentų priėmimo kvalifikacijų pripažinimo srityje (75/362/EEB direktyva) numatė, kad kvalifikacijų pripažinimo direktyvos turi būti taikomos tiek savarankiškai dirbančių asmenų atžvilgiu, tiek darbuotojų atžvilgiu. Tokiu būdu išplėsdama kvalifikacijų pripažinimą palengvinančių priemonių taikymą Taryba kaip teisinį pagrindą numatė 235 (dabartinis 308)³, 49 [dabartinis 40] ir, žinoma, 57 ir 66 [dabartiniai 47 ir 55] straipsnius.

³ Rėmimasis 308 straipsniu padarė direktyvų priėmimą sunkesnį, nes skirtingai nuo 47 straipsnio balsuojant jau reikėjo ne daugumos, o vienbalsiškumo. Šio teisinio pagrindo buvo atsisakyta 1980 m. nuo direktyvos dėl akušerių ir daugiau jau nebuvo naudojamas.

II. Reglamentuojamų profesijų kvalifikacijų pripažinimo reguliavimo raida

Nors ir buvo būtinybė imtis konkrečių veiksmų, kvalifikacijų pripažinimo srityje ilgai nebuvo jokių direktyvų, kad būtų pasiektas šis tikslas. Dėl to Europos Bendrijos Teisingumo Teismui teko užduotis suderinti priimančiosios valstybės teisėtą norą turėti kvalifikuotus darbuotojus tam tikriems darbams atlikti su pagrindiniu judėjimo laisvės principu [42. P. 95]. Europos Bendrijos Teisingumo Teismas suformulavo nuoseklius kvalifikacijų pripažinimo principus savo jurisprudencijoje. Svarbiausi sprendimai šioje srityje yra bylos 71/76 Thieffry, 222/86 Heylens, C-340/89 Vlassopoulou ir C-238/98 Hoczman.

Kvalifikacijų pripažinimo užtikrinimas direktyvomis prasidėjo nuo sektorinio (arba vertikalios) kvalifikacijų pripažinimo metodo, kuriuo remiantis buvo priimamos atskiros direktyvos, reglamentuojančios konkrečių profesijų kvalifikacijų pripažinimą. Buvo priimtos sektorinės šių profesijų direktyvos: medicinos gydytojų [27, 28, 19], bendrosios praktikos slaugytojų [5, 6], gydytojų odontologų [9, 10], veterinarijos gydytojų [8, 11], akušerių [12, 13], vaistininkų [15, 16], architektų [14]. Šių profesijų, išskyrus architektus, kvalifikacijų pripažinimas buvo reglamentuojamas dviem direktyvomis: vienoje suderinami dalykinio profesijos parengimo reikalavimai, o kitoje pateikiamas valstybių narių suteikiamų kvalifikacijos įrodymų sąrašas ir reguliuojama, kaip asmuo galėtų pradėti užsiimti atitinkama profesija.

Harmonizavimas sektoriniu metodu vyko labai lėtai: nuo pirmos 1975 metų direktyvos iki 1984 metų buvo priimtos tik penkioms sveikatos apsaugos profesijoms skirtos direktyvos, todėl reikėjo pasirinkti kitą harmonizavimo būdą, apimančią kuo daugiau profesinių veiklų, iki tol nepatekusių į sektorinę sistemą. Šis naujas požiūris pirmąkart buvo išreikštas 1984 metų birželio mėnesio Europos Vadovų Tarybos išvadose, kuriose siūloma priimti bendrą sistemą, užtikrinančią universitetinių diplomų lygiavertiškumą, siekiant efektyvios įsisteigimo laisvės Bendrojoje rinkoje [40]. 1984 m. rugsėjo 24 d. Komunikate Tarybai Europos Komisija pareiškė, kad pritaria įsitikinimui, jog būtina ieškoti labiau visuotinio ir lankstesnio sprendimo, ir pasiūlė šiuo tikslu, numatyti diplomų pripažinimą iš anksto neharmonizuojant rengimo reikalavimų. Pagaliau 1985 metais buvo priimta pirmoji bendrosios sistemos Tarybos direktyva 89/48/EEB dėl bendrosios aukštojo mokslo diplomų, išduotų bent po trejų profesinio rengimo metų, pripažinimo sistemos. Ši direktyva buvo papildyta antrąja Tarybos direktyva 92/51/EEB dėl antrosios bendros profesinio rengimo pripažinimo sistemos, kuri remiasi tais pačiais principais ir mutatis mutandis tomis pačiomis taisyklėmis kaip ir pirmoji direktyva [18. Preambulės 5 dalis]. 92/51/EEB direktyva išplėtė bendrąją sistemą profesijoms, kurioms tinka žemesnio lygio išsilavinimas. Būtent šios dvi direktyvos ir sudarė bendrąją sistemą.

Europos Bendrijoje buvo priimta kelios dešimtys „tranzitinių“ direktyvų,

liberalizuojančių daugelio pramoninių ir komercinių veiklų⁴ prieinamumą. Pereinamosios direktyvos buvo grindžiamos profesinės patirties pripažinimu. 1999 metais buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/42/EB, kuri peržiūrėjo liberalizavimo ir pereinamojo laikotarpio direktyvų nuostatas ir kodifikavo 35 direktyvas vienu teisės aktu. Remiantis šia direktyva buvo sukurta profesinės patirties pripažinimu pagrįsta sistema, papildanti bendrąją pripažinimo sistemą.

2001 metais priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/19/EB, kurios tikslas – supaprastinti profesinės kvalifikacijos pripažinimo teisinį reglamentavimą siekiant kuo didesnio aiškumo šioje srityje [44. P. 75]. Šia direktyva buvo padaryti sektorinės ir bendrosios sistemų direktyvų pakeitimai.

Europos Bendrijoje direktyvomis buvo sukurtos trys pripažinimo sistemos: sektorinė sistema, bendroji sistema, profesinės patirties pripažinimu pagrįsta sistema. Visos trys pripažinimo sistemos buvo taikomos ir savarankiškai dirbantiems, ir darbuotojams, tačiau tik sektorinės sistemos direktyvos numatė specialias nuostatas, skirtas paslaugų teikimui.

2005 m. priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo, kuri pakeičia iki tol galiojusias sektorinės ir bendrosios sistemų direktyvas bei papildomą 1999/42/EB direktyvą. M. Peeters mano, kad visų dabartinių direktyvų konsolidacija į vieną direktyvą reiškia tikrą formalų – nors ne materialinį – supaprastinimą [56. P. 389]. Vis dėlto nenuginčijamas faktas, kad atliktas plačiausias Europos Bendrijos pripažinimo sistemos, sukurtos daugiau nei prieš keturiasdešimt metų, modernizavimas. Iki šiol profesinio pripažinimo taisyklės buvo nesuderintos, su daugybe paralelinių nuostatų ir variacijų. Skirtingų teisės aktų dalių detalios variacijos ir ryšiai sukūrė sistemą, kuri buvo vienodai kritikuojama migrantų ir profesionalų kaip per daug sudėtinga, kad ją suvoktum, ir jos laikytumeisi, dažnai neaiški ir kartais lėta, kad galėtum ją taikyti, ir tam tikrais atvejais pasenusi ir nepritaikyta konkrečių profesijų ypatumams [34. P. 10]. Pagrindinė šios direktyvos naujovė yra ta, kad profesinių kvalifikacijų pripažinimas, įgyvendinant paslaugų teikimo laisvę, yra itin išplėstas ir supaprastintas [60. P. 17].

Be minėtų trijų pripažinimo sistemų, Europos Bendrijoje priimtos dvi direktyvos, kad būtų palengvintas užsiėmimas advokato veikla: 77/249/EEB Komisijos direktyva, skirta padėti advokatams veiksmingai naudotis laisve, teikti paslaugas ir 98/5/EB Europos Parlamento ir Tarybos direktyva, skirta padėti advokatams verstis nuolatine advokato praktika kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje buvo įgyta kvalifikacija. 2005/36/EB direktyva nepakeitė advokatams taikomos sistemos. Be to, kaip ir iki 2005/36/EB direktyvos priėmimo, advokatų profesinės kvalifikacijos pripažinimas nedelstinam įsisteigimui su priimančiosios valstybės narės profesiniu

⁴ Šios direktyvos apėmė verslą, prekybą ir komerciją, pramonę, transportą, paslaugų sferą, draudimą.

vardu reglamentuojamas bendrosios pripažinimo sistemos.

Galime išskirti du pagrindinius profesinės kvalifikacijos pripažinimo užtikrinimo raidos etapus. Pirmasis – pripažinimo užtikrinimas Europos Bendrijos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, antrasis – pripažinimo užtikrinimas direktyvomis. Žinoma, šis skirstymas yra sąlyginis, nes net ir priėmus pripažinimo direktyvas Europos Bendrijos Teisingumo Teismo suformuluoti principai išlieka aktualūs ir yra taikomi.

Pateikdami reguliavimo raidą Europos Bendrijoje negalime neatkreipti dėmesio į valstybių narių pasirinktus direktyvų įgyvendinimo būdus. Valstybių narių pasirinktus bendrosios sistemos direktyvų įgyvendinimo būdus galime suskirstyti į dvi grupes. Vienos valstybės pasirinko vertikalų įgyvendinimo būdą, priimdamos atskiras įgyvendinančias priemones kiekvienos reglamentuojamos profesijos atžvilgiu (pvz., Vokietija, Prancūzija, Liuksemburgas, Graikija). Kitose valstybėse narėse buvo pasirinkta priimti vieną bendrą įgyvendinimo priemonę (pvz., Airija, Jungtinė Karalystė, Danija, Belgija), kuri tam tikrais atvejais buvo papildoma detaliomis taisyklėmis konkrečių profesijų atžvilgiu [33. P. 6].

Daugelis valstybių narių pasirinko „skėtini“ 2005/36/EB direktyvos įgyvendinimo variantą. Tai reiškia, kad daugelyje valstybių bus priimtas <...> centrinis teisės aktas (įstatymas, <...>), įgyvendinantis bendrąsias direktyvos nuostatas, ir lydimieji teisės aktai, kurie perkels procedūrinės direktyvos nuostatas [41. P. 10].

Lietuvoje siekiant įgyvendinti 2005/36/EB direktyvą parengtas Reglamentuojamų profesinių kvalifikacijų pripažinimo įstatymo projektas [64]. Šiam projektui buvo pritarta Vyriausybės nutarimu ir nuspręsta jį pateikti Lietuvos Respublikos Seimui ypatingos skubos tvarka [38]. Lietuvos Respublikos Seimo Kanceliarijos Teisės departamentas dėl šio projekto pateikė savo išvadą, kurioje nurodė, kad teikiamas projektas ne tik neatitinka teisės akto turinio aiškumo ir glaustumo principo, tačiau nesiderina su Lietuvos teisės sistemoje įtvirtinta įstatymų leidybos praktika [70]. Teisės departamento nuomonė yra tokia: atsižvelgiant į įstatymų leidybos praktiką ir teisės aktų rengimo taisykles, projektas turi būti tobulinamas [70]. Atsižvelgdami į minėtą išvadą Seimo Užsienio reikalų komitetas [72] ir Socialinių reikalų ir darbo komitetas [71] nusprendė siūlyti pagrindiniam komitetui įpareigoti iniciatorius patobulinti įstatymo projektą. Reikia pastebėti, kad šis pripažinimo direktyvų įgyvendinimo būdas yra naujas Lietuvoje, nes iki 2005/36/EB direktyvos buvo taikomas vertikalus pripažinimo direktyvų įgyvendinimo būdas.

III. Kvalifikacijų pripažinimo užtikrinimas Europos Bendrijos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje

Ši darbo dalis skirta Europos Bendrijos Teisingumo Teismo suformuluotoms pripažinimo taisyklėms, kurios buvo taikomos iki pripažinimo direktyvų priėmimo, bei jas priėmus jų netaikymo atveju.

Europos Bendrijos Teisingumo Teismas suformulavo pagrindines taisykles kvalifikacijų pripažinimo srityje, nagrinėdamas įsisteigimo teisės bylas. 2/74 Reyners⁵ byloje Europos Bendrijos Teisingumo Teismas pasisakė, kad pasibaigus pereinamajam laikotarpiui Europos Bendrijos Steigimo sutarties 52 straipsnis [dabartinis 43 straipsnis] yra tiesiogiai taikoma nuostata, nors atitinkamoje srityje ir nebuvo priimtose direktyvos, numatytos Europos Bendrijos Steigimo sutarties 54 straipsnio 2 dalyje ir 57 straipsnio 1 dalyje [atitinkamai dabartinio 44 straipsnio 2 dalyje ir dabartinio 47 straipsnio 1 dalyje] [75. 32 dalis].

Be to, Europos Bendrijos Teisingumo Teismas laikosi pozicijos, kad nesant Europos Bendrijos harmonizuojančių priemonių valstybės narės išlieka kompetentingos nustatyti reikalavimus užsiėmimui profesine veikla, tačiau jos privalo laikytis Europos Bendrijos Steigimo sutartyje įtvirtintos bendradarbiavimo pareigos ir nediskriminavimo principo [83. 10 dalis].

Viena iš pirmųjų bylų kvalifikacijos pripažinimo srityje buvo 71/76 Thieffry⁶. Byloje Europos Bendrijos Teisingumo Teismas rėmėsi abipusio pripažinimo principu: kai vienos valstybės narės pilietis, norintis kitoje valstybėje narėje verstis profesine veikla, tokia kaip advokato profesija, savo kilmės valstybėje įgijo diplomą, pagal įsisteigimo valstybės teisės aktus pripažintą lygiaverčiu kompetentingos institucijos, ir kai tokiu būdu minėtam piliečiui buvo suteikta galimybė laikyti specialų kvalifikacinį egzaminą tokiai profesijai ir jis sėkmingai jį išlaikė, reikalavimas turėti įsisteigimo valstybės teisės aktais nustatytą nacionalinį diplomą, net ir nesant 57 straipsnyje [dabartiniame 47 straipsnyje] minimų direktyvų, yra apribojimas, nesuderinamas su Europos Bendrijos Steigimo sutarties 52 straipsniu [dabartiniu 43 straipsniu] užtikrinama įsisteigimo laisve [77. 27 dalis].

11/77 Patrick⁷ byloje Europos Bendrijos Teisingumo Teismas pripažino, kad valstybės narės pilietis <...>, turintis kvalifikaciją, pripažįstamą kompetentingos įsisteigimo valstybės narės institucijos lygiaverte šioje valstybėje suteikiamiems ir reikalaujamiems diplomams, gali

⁵ Nyderlandų pilietis, turintis teisės mokslų diplomą, suteikiantį teisę Belgijoje užsiimti advokato veikla, negalėjo ja užsiimti dėl savo pilietybės.

⁶ Belgijos advokatas, turintis Belgijoje išduotą teisės daktaro diplomą, kurį Prancūzijos universitetas pripažino lygiaverčiu Prancūzijos atitinkamo akademinio laipsnio teisininko diplomui, ir vėliau sėkmingai išlaikęs egzaminą pagal Prancūzijos teisės aktus gavo advokato profesijos kvalifikacijos pažymėjimą, kuris būtinas priimant į Paryžiaus advokatūrą. Advokatų taryba atmetė jo prašymą, remdamasi tuo, kad šis asmuo „nepateikė Prancūzijos diplomo, liudijančio atitinkamo akademinio laipsnio arba daktaro laipsnio įgijimą“.

⁷ Didžios Britanijos architektas siekė gauti leidimą užsiimti profesija Prancūzijoje, bet jo prašymas buvo atmestas, nes nebuvo nei dvišalės konvencijos dėl kvalifikacijos pripažinimo, nei atitinkamų direktyvų.

užsiimti architekto profesija tokiomis pat sąlygomis kaip ir įsisteigimo valstybės piliečiai, be jokių papildomų sąlygų [78. 18 dalis].

C-340/89 Vlassopoulou⁸ byloje Europos Bendrijos Teisingumo Teismas pasisakė, kad valstybė narė, gavusi prašymą leisti asmeniui dirbti pagal profesiją, kuria pagal nacionalinę teisę užsiimti leidžiama tik turint diplomą ar profesinę kvalifikaciją, turi atsižvelgti į diplomus, pažymėjimus ir kitus kvalifikacijos įrodymus, kuriuos tas asmuo įgijo siekdamas kitoje valstybėje narėje dirbti pagal tą pačią profesiją, ir atlikti specialių žinių bei gebėjimų, patvirtintų šiais diplomais, ir žinių bei kvalifikacijos, reikalaujamų pagal nacionalinės teisės normas, palyginimą [86. 16 dalis]. Tokia įvertinimo procedūra turi leisti <...>, remiantis objektyviu pagrindu, įsitikinti, kad užsienio diplomu patvirtinama, jog jo turėtojas turi žinių ir kvalifikaciją, kurios yra jei ne identiškos, tai bent jau lygiavertės tom, kurios patvirtinamos nacionaliniu diplomu. Užsienio diplomo lygiavertiškumas turi būti įvertinamas tik dėl žinių ir kvalifikacijos, kurias remiantis tuo diplomu jo turėtojas gali turėti, lygio, atsižvelgiant į studijų trukmę bei pobūdį ir su diplomu susijusį praktinį mokymą [86. 17 dalis]. Tačiau atlikdama tokį vertinimą valstybė narė gali atsižvelgti į objektyvius skirtumus, susijusius su aptariamos profesijos teisine sistema kilmės valstybėje narėje ir tos profesijos veiklos sritymi [86. 18 dalis]. Jei lyginamasis diplomų įvertinimas parodo, kad užsienio diplomu patvirtintos žinios ir kvalifikacija atitinka reikalaujamąsias pagal nacionalines nuostatas, valstybė narė turi pripažinti, kad diplomas atitinka nacionalinių nuostatų nustatytus reikalavimus. Tačiau jei palyginimas parodo, kad užsienio diplomu patvirtintos žinios ir kvalifikacija tik iš dalies atitinka nacionalinių nuostatų reikalaujamąsias, priimančioji valstybė narė turi teisę reikalauti, kad suinteresuotas asmuo įrodytų, jog jis yra įgijęs trūkstamas žinias ir kvalifikaciją [86; 19 dalis]. Šiuo atžvilgiu kompetentingos nacionalinės institucijos turi įvertinti, ar priimančiojoje valstybėje narėje studijuojant ar praktikoje įgytų žinių pakanka, kad būtų įrodyta, jog trūkstamos žinios yra įgytos [86. 20 dalis]. Jei priėmimui į tam tikrą profesiją pagal priimančiojoje valstybėje narėje taikomas teisės normas reikalaujama atlikti parengiamąją praktiką ar mokymą, nacionalinės institucijos turi apibrėžti, ar kilmės valstybėje narėje arba priimančiojoje valstybėje narėje įgyta profesinė patirtis gali būti laikoma visiškai ar iš dalies tenkinančia šį reikalavimą [86. 21 dalis]. Be to Europos Bendrijos Teisingumo Teismas nustatė ir procedūrinę pripažinimo prašymo nagrinėjimo garantijas: teisė apskusti sprendimą nacionaliniam teismui bei pareigą motyvuoti pripažinimo sprendimus. Šiame sprendime Europos Bendrijos Teisingumo Teismas pirmą kartą konstatavo besąlyginę pareigą patikrinti užsienio diplomų atitikimą nacionaliniams ir pareigą

⁸ I. Vlassopoulou, Graikijos advokatė Vokietijoje konsultuodavo Graikijos ir EB teisės klausimais. Ji pateikė prašymą įstoti į vietinę advokatūrą Vokietijoje, tačiau jos prašymas buvo atmestas remiantis tuo, kad ji nestudijavo Vokietijos universitete, nebuvo išlaikiusi dviejų Vokietijos valstybinių egzaminų ir nebuvo atlikusi parengiamosios praktikos, nors ir turėjo Vokietijoje suteiktą daktaro laipsnį.

pripažinti lygiaverčiais užsienio diplomus nepriklausomai ne tik nuo atitinkamų direktyvų, bet ir nuo valstybės vidaus teisinių-administracinių infrastruktūrų buvimo. Ši išvada buvo visiškai nauja ir papildė Thieffry, Patrick sprendimuose įtvirtintas nuostatas [63. P. 84 – 85].

Šiose bylose Europos Bendrijos Teisingumo Teismo suformuluoti pagrindiniai principai išlieka tinkami po direktyvų, nustatančių bendrąsias pripažinimo sistemas, priėmimo ir įgyvendinimo. Šių direktyvų nuostatos turi būti suderintos su jurisprudencijos indėliu šiuo klausimu [57. P. 68]. Pats Europos Bendrijos Teisingumo Teismas pasisakė, kad pripažinimo principų teisinė vertė nesumažėjo priėmus direktyvas [95]. Europos Bendrijos Teisingumo Teismas pažymėjo, kad šie sprendimai yra teisminė Europos Bendrijos Steigimo sutarties pagrindinių laisvių principo išraiška ir kad šis principas neprarado savo teisinės reikšmės priėmus abipusio diplomų pripažinimo direktyvas [96. 25 dalis]. Toliau Europos Bendrijos Teisingumo Teismas pažymėjo, kad direktyvų priėmimas negali sunkinti kvalifikacijų, nepatenkančių į direktyvos taikymo apimtį, pripažinimo. Priėmus direktyvas ir joms įsigaliojus <...> pareigos, kylančios iš Europos Bendrijos Steigimo sutarties nuostatų, turinčių tiesioginį veikimą, interpretuojant direktyvų turinį ir taikant valstybių narių priimtas įgyvendinimo priemones vaidina didelį vaidmenį [54. P. 130].

Byloje C-238/98 Hocsman Europos Bendrijos Teisingumo Teismas pasisakė, kad tais atvejais, kai situacija nėra reglamentuojama pripažinimo direktyvomis, valstybė narė privalo atsižvelgti į visus susijusio asmens diplomus, pažymėjimus ir kitus oficialios kvalifikacijos įrodymus, taip pat į jo atitinkamą patirtį, kai šiuose dokumentuose nurodytas specialiausias žinias, gebėjimus ir tą patirtį lygina su nacionalinėse taisyklėse reikalaujamomis žiniomis ir kvalifikacija [95. 35 dalis]. Šioje byloje Europos Bendrijos Teisingumo Teismas pakartojo C-340/89 Vlassopoulou byloje suformuluotas taisykles.

Apibendrinami galime pasakyti, kad Europos Bendrijos Steigimo sutarties 43 straipsnio poveikis yra toks, jog valstybė narė paprasčiausiai nebegali daugiau nepripažinti asmeniui teisės užsiimti profesija ar užsiimti prekyba tikrai tuo pagrindu, kad asmuo neturi vietinės kvalifikacijos, net tais atvejais, kai nacionalinė teisė dar nereglamentuoja užsienio kvalifikacijų pripažinimo [46. P. 776]. Be to, valstybės narės turi užtikrinti išsamų Europos Bendrijos piliečių kvalifikacijų pripažinimo prašymų nagrinėjimą net ir tada, kai nėra harmonizuojančių arba koordinuojančių direktyvų.

IV. 2005/36/EB direktyvos taikymo apimtis

2005/36/EB direktyvos taikymo apimtį nusako tokie kriterijai: 1) reglamentuojamos profesijos samprata, 2) *ratione personae*, 3) kvalifikacijos įrodymų suteikimo vieta, 4) profesinės veiklos sritys, pašalintos iš direktyvos taikymo apimties.

4.1. Reglamentuojamos profesijos samprata

Valstybės narės, nors ir pripažindamos laisvės užsiimti profesija principą, vis dėlto riboja daugelio profesijų užsiėmimą. Kiekviena valstybė pati nustato, ar bendrasis interesas yra pakankamai apsaugotas laisva konkurencija ar, priešingai, konkreti profesija turi būti reglamentuojama ir kaip ją reglamentuoti (profesinio vardo ar profesinės veiklos apsauga) [55], tačiau didžioji dauguma profesijų išlieka nereglamentuojamos. Vienose valstybėse narėse profesijų reguliavimas išimtinai priklauso vyriausybei, o Jungtinėje Karalystėje ir Airijoje jis daugiausia priklauso profesinėms įstaigoms, veikiančioms pagal įstatymą [53. P. 357].

Europos Bendrijoje profesijų reglamentavimas yra valstybių narių kompetencija ir pripažinimo direktyvos pačių profesijų nereglamentuoja. Tik tiek, kiek direktyvos harmonizavo minimalius rengimo reikalavimus, galima kalbėti apie profesijų reglamentavimą Europos Bendrijos lygmeniu. Pavyzdžiui, byloje C-15/96 *Schöningh-Kougebetopoulou* Europos Bendrijos Teisingumo Teismas pasisakė, kad gydytojo profesija yra reglamentuojama Europos Bendrijos lygmeniu [93. 11 dalis]. Taigi tik profesijos, kurioms taikoma sektorinė sistema, yra reglamentuojamos Europos Bendrijos lygmeniu, tačiau tik tam tikra apimtimi, nes suderinami tik minimalūs rengimo reikalavimai.

Kadangi užsiėmimo tam tikra veikla reglamentavimas priklauso valstybėms narėms, galima situacija, kad ta pati profesija vienose valstybėse yra reglamentuojama, o tuo pačiu metu kitose nėra leidžiama, pavyzdžiui, *Heilpraktiker* (asmuo, neturintis medicininio išsilavinimo ir užsiimantis gydymu) Vokietijoje ir Austrijoje yra reglamentuojama, o kitur draudžiama [97].

Profesijų reglamentavimas pagrįstas įvairiais motyvais: pavyzdžiui, visuomenės saugumo motyvu reglamentuojama architekto profesija, visuomenės sveikatos apsaugos motyvu – gydytojo profesija, teisingumo tinkamo funkcionavimo motyvu – advokatų profesija.

Reglamentuojamos profesijos samprata ir jos tikslus apibrėžimas bei taikymas yra esminis visos Europos Bendrijos pripažinimo sistemos funkcionavimo dalykas, kadangi 2005/36/EB direktyva (kaip ir jos pakeistos direktyvos) taikoma tik tais atvejais, kai atitinkama profesija yra reglamentuojama priimančioje valstybėje narėje direktyvos prasme.

Siekdami visapusiškai atskleisti reglamentuojamos profesijos sampratą, ją nagrinėsime trimis lygmenimis: doktrinos, 2005/36/EB direktyvos ir Europos Bendrijos Teisingumo Teismo

praktikos.

4.1.1. Reglamentuojamos profesijos samprata teisės doktrinoje

E. Morkytė taip apibrėžia reglamentuojamą profesiją: reglamentuojama yra profesija, kuria norint verstis reikia specifinės profesinės kvalifikacijos [51. P. 320]. Kitą, tikslesnį, apibrėžimą pateikia J. Pertek: profesija yra reglamentuojama, kai viešosios valdžios aktas nustato tam tikrus reikalavimus arba teisei užsiimti profesija, arba būdingo šios profesijos pavadinimo naudojimui [57. P. 70].

Siekdamos kontroliuoti užsiėmimą tam tikra profesija arba veiksmų atlikimą tam tikroje srityje, valstybės numato skirtingos prigimties reikalavimus. Sąlygos, numatytos nacionalinių teisės aktų, gali būti suskirstytos į tris grupes priklausomai nuo to, ar jos susijusios su asmeniu, kvalifikacija arba priklausymu profesinei organizacijai ir priesaikos davimu [50. P. 105].

Pirmoji grupė – tai individualiai tikrinami reikalavimai, susiję su asmens individualiais požymiais ir bruožais. Pavyzdžiui, amžiaus, sveikatos būklės, geros reputacijos, teistumo nebuvimo ir kt. reikalavimai.

Antroji – formaliosios kvalifikacijos įrodymų, patvirtinančių būtiną konkrečiai veiklai atlikti kvalifikaciją, arba tam tikros profesinės patirties reikalavimai, tai gali būti reikalavimas egzamino ar konkurso būdu įrodyti tam tikrus profesinius arba bendruosius gebėjimus (kontroliuoja nepriklausoma egzaminavimo kolegija arba profesinė organizacija).

Trečia – profesionalo ir profesinės organizacijos ryšio, o tam tikrais atvejais priesaikos davimo reikalavimai. Šios organizacijos taiko drausmines sankcijas, vienu ar kitu būdu dalyvauja nustatant *numerus clausus* (t.y. kvotos) rengimo, kurį baigus galima užsiimti profesine veikla, priėmimui arba nustatant dirbančių profesionalų skaičių. Priesaikos reikalavimas labai panašus į narystės organizacijoje reikalavimą, kadangi pats priesaikos reikalavimas nustato profesionalo pareigas kitų profesionalų atžvilgiu bei nustato ryšį su valstybe.

Galime išskirti dvi pagrindines reglamentuojamų profesijų rūšis [54. P. 153]. **Uždara reglamentuojama profesija** (pranc. *une profession fermée*), kai valstybė pripažįsta tik jos suteiktus kvalifikacijos įrodymus, reikalaujamus užsiimti šia profesija. **Atvira reglamentuojama profesija** (pranc. *une profession ouverte*), kai valstybė pripažįsta ir už jos nacionalinės švietimo ir rengimo sistemos suteiktus kvalifikacijos įrodymus.

1989 metais J. Pertek pasiūlė, kalbant apie profesijų reglamentavimą, išskirti veiksmų ir profesinių vardų monopolijas. Dabar šis skirstymas yra plačiai pripažįstamas. Profesija laikoma reglamentuojama kvalifikacijų atžvilgiu, kai monopolija užtikrina jos apsaugą konkrečių kvalifikacijos įrodymų turėjimo reikalavimu [50. P. 99].

A. Veiksmų monopolija

Veiksmų monopolija – išskirtinė teisė atlikti tam tikrus profesijai būdingus veiksmus. Ši monopolijos forma yra griežčiausia ir labiausiai paplitusi, ji būdinga sveikatos apsaugos ir teisei sritis. Veiksmų monopolija atsiranda dėl nacionalinės teisės reikalavimų teisei užsiimti tam tikra profesija arba teisei pradėti atlikti visus ar dalį tai profesijai būdingų veiksmų. Išskirtinė veiksmų atlikimo teisė yra neišvengiamai papildoma išskirtine teise naudotis profesiniu vardu, naudojamu šioje profesijoje.

Galime išskirti tokias veiksmų monopolijos rūšis:

- *absoliuti monopolija* – išskirtinė teisė apima visų veiksmų, būdingų tam tikrai sričiai, atlikimą ir joks kitas asmuo negali atlikti tokių veiksmų;
- *dalinė monopolija* – tai monopolija, kai tam tikrus veiksmus gali atlikti asmenys, nebaigę viso rengimo, arba ne specialistai, arba tam tikrais atvejais asmenys, atliekantys veiksmus neatlygintinai arba nereguliariai;
- *pasidalijamoji monopolija* – teisė atlikti profesinius veiksmus suteikta dviejų ar daugiau profesijų atstovams;
- *sustiprinta monopolija* (skirtingai nuo paprastos) – atliekant veiksmus būtinas vieno iš profesijos atstovų dalyvavimas.

Koks bebūtų monopolijos išplėtimas ir intensyvumas, ji užtikrinama kontroliuojant teisę užsiimti profesija. Šią kontrolę gali atlikti administracinė institucija arba profesinė organizacija, kuriai suteiktos tam tikros išimtinės teisės [57. P. 13].

B. Profesinio vardo monopolija

Profesinio vardo monopolija – išskirtinė teisė atlikti tam tikrus profesijai būdingus veiksmus palankiausiomis sąlygomis ir privilegijuotai. Tai faktiškai reiškia išskirtinę teisę naudotis profesiniu vardu šia veikla užsiimantiems asmenims, kurie atitinka reikalavimus (profesija sutelkia geriausius ar vienintelius srities profesionalus ir pasižymi tik jai priskirtu profesiniu vardu) [50. P. 99].

Šiuo antru reglamentuojamos profesijos atveju teisė užsiimti atitinkama veikla išlieka laisva, tačiau būdingo profesinio vardo naudojimas, numatytas valstybės teisės aktais arba remiantis jais, paliekamas atitinkantiems tam tikras sąlygas asmenims [57. P. 20].

Profesinis vardas – pavadinimas, kuris yra naudojamas atlygintinoje veikloje ir patvirtina šioje srityje atitinkamą kompetenciją, šio pavadinimo suteikimas nustatomas valstybės institucijų ir už jo neteisėtą naudojimą taikoma baudžiamoji atsakomybė [57. P. 21]. Profesinis vardas yra būdingas profesinis pavadinimas, kuriam suteiktas oficialumas viešosios valdžios

aktu, apibrėžiančiu jo suteikimo būdą [57. P. 72]. Profesinis vardas turi viešųjų funkcijų – atskirti tikruosius konkrečios srities profesionalus nuo asmenų, kuriems ši veikla nėra įprasta ir pagrindinė ir kurie neatitinka visų keliamų reikalavimų naudotis profesiniu vardu.

Šios monopolijos atveju profesinis vardas vaidina savarankišką vaidmenį ir padeda atskirti tikrus profesionalus, kurie preziumuojama gali atlikti konkrečios kokybės veiksmus arba atlikti veiksmus, esant atitinkamoms garantijoms arba privalumams (pvz., draudimas, žalos atlyginimas ir kt.).

Profesinio vardo monopolijos atveju galima atlikti tuos pačius veiksmus nesinaudojant profesiniu vardu, tačiau toks veiksmų atlikimas yra ne toks patrauklus ir pelningas, nes šiuo atveju nepreziumuojama paslaugų kokybė ir neteikiama kitų garantijų. Kartais viešosios teisės nustatytas profesinis vardas yra toks būdingas atitinkamos veiklos sričiai, kad nepalieka galimybės naudoti kito pavadinimo tiems, kurie negali pasinaudoti šio profesinio vardo išskirtine teise [50. P. 105]. Pavyzdžiui, neteisėtas psichologo vardo naudojimas Prancūzijoje yra baudžiamas, nors užsiimti šia veikla gali bet kas.

4.1.2. Reglamentuojamos profesijos samprata 2005/36/EB direktyvoje

Reglamentuojamos profesijos sąvoka sektorinėje sistemoje atlieka antraeilį vaidmenį, kadangi ši sistema nuo pat jos sukūrimo buvo taikoma konkrečioms profesijoms, kurios valstybėse narėse viena ar kita forma yra reglamentuojamos. Ši aplinkybė paaiškina, kodėl sektorinės sistemos direktyvos, galiojusios iki 2005/36/EB direktyvos, nenumatė reglamentuojamos profesijos sąvokos. Bendroje pripažinimo sistemoje ši sąvoka vaidina tiesioginį ir svarbesnį vaidmenį, tapdama raktine sąvoka [50. P. 122]. 2005/36/EB direktyva iš esmės perėmė reglamentuojamos profesijos sąvoką iš bendrosios sistemos direktyvų (89/48/EEB ir 92/51/EEB direktyvos), todėl jos vaidmuo nepakitė. O sektorinės sistemos profesijos išlaikė savo ypatumus.

Reglamentuojama profesija apibrėžiama 2005/36/EB direktyvos 3 straipsnio 1 dalies a punkte kaip „<...>profesinės veiklos rūšis arba profesinės veiklos rūšių grupė, teisė užsiimti arba užsiėmimas veikla (arba vienu iš jos būdų) pagal įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatas, kurios tiesiogiai arba netiesiogiai reikalauja turėti specifinę profesinę kvalifikaciją“.

Pateiktoje sąvokoje nurodomas svarbus skirtumas tarp teisės užsiimti veikla ir užsiėmimo veikla reglamentavimo. Pirmuoju atveju nesunku nustatyti, kad profesija yra reglamentuojama, nes norint užsiimti veikla būtina turėti tam tikrą kvalifikaciją. Sunkiau nustatyti, ar profesija yra reglamentuojama, kai reikalavimai turėti kvalifikacijos įrodymą keliami užsiėmimui profesija. Siekdama palengvinti šį atskirimą 2005/36/EB direktyva numato tokio reglamentavimo būdus: „visų pirma, vertimosi būdu laikomas profesinio vardo, kurio

naudojimas įstatymais ir kitais teisės aktais leidžiamas tik turintiesiems tam tikrą profesinę kvalifikaciją, naudojimas“. Be to, reglamentuojamai profesijai prilyginami atvejai, kai asociacija arba organizacija⁹ „yra specialia forma valstybių narių pripažintos ir suteikia formalios kvalifikacijos įrodymus savo nariams, užtikrina, kad jų nariai laikytųsi jų nustatytų profesinės veiklos taisyklių, ir suteikia jiems teisę naudotis profesiniu vardu ar skiriamuoju raštu arba naudotis tą formalią kvalifikaciją atitinkančiu statusu“ [25. 3 straipsnio. 1 dalies a punktas ir 2 dalis].

Taigi matome, kad teisės užsiimti profesija atitinka doktrinoje suformuluotą veiklos monopolį, o užsiėmimas profesija – profesinio vardo monopolį.

Ši sąvoka atskiria profesijas, patenkančias į direktyvos taikymo sritį, kadangi neįmanoma numatyti išsamaus reglamentuojamų profesijų sąrašo, nes profesijos reglamentavimas keičiasi laiko ir vietos atžvilgiu. Jeigu direktyva numatytų baigtinį profesijų sąrašą, jį nuolat reikėtų keisti.

Direktyva apibrėžtos reglamentuojamos profesijos pagrindinė reikšmė yra tokia: profesijų, kurias valstybės narės reglamentuoja, atžvilgiu valstybės narės privalo priimti direktyvą įgyvendinančias priemones – uždaras reglamentuojamas profesijas padaryti atviras ir išnagrinėti prašymus dėl pripažinimo. Tačiau, jei profesija nėra reglamentuojama 2005/36/EB direktyvos prasme priimančioje valstybėje narėje, tai direktyva nesukelia jokių teisinių padarinių.

Be Europos Bendrijos harmonizavimo valstybės narės yra laisvos reglamentuoti tam tikrą veiklą [54. P. 18]. Būtent dėl šios priežasties, kad nėra reglamentuojamų profesijų, kurios nepriklausytų nuo konkrečios valstybės narės, skiriasi direktyvos taikymo apimtis valstybėse narėse: ji gali arba susiaurėti, arba išsiplėsti priklausomai nuo reglamentuojamų profesijų (direktyvos prasme) skaičiaus konkrečioje valstybėje narėje. Pavyzdžiui, Lietuvoje bendroji pripažinimo sistema įgyvendinta 22-jų profesijų atžvilgiu: advokatų, auklėtojų, teritorijų planavimo specialistų, restauratorių, socialinių darbuotojų, kineziterapeutų, ergoterapeutų, dietistų, dantų technikų, burnos higienistų, gydytojo odontologo padėjėjų, farmakotechnikų, biomedicinos technologų, mokytojų, profesijos mokytojų, specialiųjų pedagogų, socialinių pedagogų, mokyklos psichologų, patentinių patikėtinių, finansų maklerių, gidų, masažuotojų [43].

Valstybėje narėje profesinė veikla gali būti reglamentuojama bendrąja prasme, bet ne pagal direktyvoje pateiktą sąvoką [54. P. 196]. Profesija reglamentuojama bendrąja prasme, kai egzistuoja viešosios valdžios reglamentavimas, kuris tiesiogiai arba netiesiogiai numato, kad teisė užsiimti arba užsiėmimas tam tikra veiklos forma priklauso nuo reikalavimų, susijusių su

⁹ 2005/36/EB direktyvos I priede išvardyti Jungtinės Karalystės ir Airijos „*charted bodies*“.

pačiu asmeniu (amžius, moralė, finansinis pajėgumas, sveikata, pilietybė ...), arba nuo priklausymo tam tikrai profesinei organizacijai, nereikalaujant turėti konkretų kvalifikacijos įrodymą [54. P. 196]. Reglamentuojamų bendraja prasme profesijų kvalifikacijų pripažinimas užtikrinamas pagal teismo suformuluotas pripažinimo taisykles [93. 28 dalis].

Direktyva 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo, nors ir užpildė nemažai Europos Bendrijos teisės, susijusios su profesinių kvalifikacijų pripažinimu, spragų, vis dėlto kai kurios veikos liko nereguliuojamos, todėl šiais atvejais galioja bendras draudimas taikyti taisykles, kurios riboja arba daro ne tokį patrauklų pagrindinių laisvių įgyvendinimą. Su tuo susijusi visa Europos Bendrijos Teisingumo Teismo jurisprudencija kvalifikacijų pripažinimo srityje, ypač reikalavimas atsižvelgti į asmens įgytą kvalifikaciją ir patirtį ir palyginti juos su reikalaujamais valstybėje narėje, kurioje ketinama vykdyti veiklą [60. P. 19].

4.1.3. Reglamentuojamos profesijos samprata Europos Bendrijos Teisingumo Teismo praktikoje

C-234/97 Bobadilla byloje Europos Bendrijos Teisingumo Teismas pareiškė, kad reglamentuojamos profesijos, kaip numatyta direktyvose 89/48/EEB ir 92/51/EEB, apibrėžimas turi būti nustatomas pagal Europos Bendrijos teisę [94. 14 dalis].

Pirmąkart Europos Bendrijos Teisingumo Teismas pasisakė dėl reglamentuojamos profesijos sampratos byloje 164/94 Aranitis: teisė užsiimti ir užsiėmimas profesija turi būti laikoma tiesiogiai reglamentuojama teisės nuostatų, kai priimančios valstybės narės įstatymai ir kiti teisės aktai sukuria sistemą, pagal kurią ta profesinė veikla yra aiškiai „rezervuojama“ tiems, kurie atitinka tam tikras sąlygas, ir neprieinama tiems, kurie jų neatitinka [92. 19 dalis]. Nors šioje byloje Europos Bendrijos Teisingumo Teismas nepatiksline, kas sudaro netiesioginį profesijos reglamentavimą, tačiau ir nepripažino, kad netiesioginį reglamentavimą gali sudaryti atvejai, kai valstybėje paprastai tikrai asmenys, turintys atitinkamą aukštojo mokslo diplomą, siekia verstis ta profesija. Be to, Europos Bendrijos Teisingumo Teismas nurodė, kad klausimas, ar profesija yra reglamentuojama, priklauso nuo teisinės aplinkos priimančioje valstybėje narėje, o ne nuo darbo rinkos sąlygų toje valstybėje narėje [92. 23 dalis]. Šis reglamentuojamos profesijos apibrėžimas nėra išsamus, nes neapima situacijų, kai reglamentavimo tikslas ar pasekmės yra ne uždrausti užsiimti tam tikra profesija, bet rezervuoti užsiėmimą ja palankiausiu būdu asmenims, kurie atitinka tam tikras sąlygas, ypač susijusias su kvalifikacija [50. P. 123].

C-234/97 Bobadilla byloje iškilo klausimas, ar profesija gali būti reglamentuojama kolektyvine sutartimi. Iš pradžių Europos Bendrijos Teisingumo Teismas pakartojo, kad jau buvo išaiškinta, jog direktyvos gali būti įgyvendinamos ir socialinių partnerių sudarytais kolektyviniais susitarimais, tačiau valstybė narė lieka atsakinga už visišką direktyvų įgyvendinimą. Europos Bendrijos Teisingumo Teismas dar paaiškino, kad kolektyviniai

susitarimai, kuriuose bendrai reglamentuojama teisė užsiimti ar užsiėmimas profesija, gali būti laikomi „įstatymais ir kitais teisės aktais“, kaip nustatyta direktyvos 89/48/EEB 1 straipsnio d punkte ir direktyvos 92/51/EEB 1 straipsnio f punkte (2005/36/EB direktyvos 3 straipsnio 1 dalies a punktas), ypač kai jie priimami remiantis nacionaliniu mastu nustatyta vienoda administracine politika [94. 20 dalis]. Toliau Europos Bendrijos Teisingumo Teismas patikslino, kada kolektyvinis susitarimas *bendrai* reglamentuos teisę užsiimti ar užsiėmimą profesija: jei valstybės įstaigos <...> ir jos personalo atstovų sudarytame kolektyviniame susitarime nustatytos sąlygos yra tokios pat kaip ir kituose kolektyviniuose susitarimuose, sudarytuose atskirais pagrindais kitose panašiose valstybės įstaigose, ir, be to, yra nacionaliniu mastu nustatytos vienodos administracinės politikos rezultatas, tada tie susitarimai yra pakankamai bendro taikymo, kad juos būtų galima laikyti taisyklėmis, reglamentuojančiomis profesinę veiklą <...> [94. 22 dalis]. Atvirkščiai, kai kolektyviniai susitarimai reglamentuoja tik santykius tarp darbdavio ir darbuotojo vienoje valstybės įstaigoje, daugeliu atveju jie nėra pakankamai bendro taikymo, kad atitinkamos profesinės veiklos rūšys galėtų būti laikomos reglamentuojamomis profesijomis [94. 23 dalis] direktyvos prasme.

C-313/01 Morgenbesser byloje Europos Bendrijos Teisingumo Teismas nagrinėjo klausimą, ar darbinė praktika (nustatyta asmenims, siekiantiems tapti advokatais), teisė užsiimti ir užsiėmimas, kurie reglamentuojami teisės aktais, yra savarankiška reglamentuojama profesija, atskira nuo advokato profesijos. Europos Bendrijos Teisingumo Teismas pažymėdamas, kad užsiėmimas šia veikla sudaro praktikinę rengimo, būtino tapti advokatu, dalį [102. 51 dalis], nepripažino, kad pripažinimo direktyvos prasme praktikanto darbinė veikla sudaro nepriklausomą nuo advokato profesijos reglamentuojamą profesiją.

4.2. Ratione Personae

2005/36/EB direktyva, kaip ir iki jos galiojusios, numato, kad ši direktyva taikoma tik valstybių narių piliečiams [25. 2 straipsnio 1 dalis]. Pagal Europos Ekonominės Erdvės sutarties 30 straipsnį direktyva taikoma ir šios sutarties šalių¹⁰ piliečiams. Direktyva taip pat taikoma Šveicarijos piliečiams pagal Europos Sąjungos ir Šveicarijos sutarties dėl laisvo asmenų judėjimo 9 straipsnį. Taigi iš pirmo žvilgsnio direktyvos taikymas asmenims yra pakankamai ribotas ir apima tik Europos Bendrijos valstybių narių, Europos Ekonominės Erdvės valstybių narių (Norvegijos, Lichtenšteino ir Islandijos) ir Šveicarijos piliečius.

Jau 1986 metais byloje Gül 131/85 Europos Bendrijos Teisingumo Teismas pasisakė, kad darbuotojo, besinaudojančio laisvo judėjimo teise, sutuoktinis <...> gali naudotis vienodo elgesio taisykle, siekdamas savo kvalifikaciją ir diplomų pripažinimo tokiomis pat sąlygomis,

¹⁰ Šiuo metu tai Norvegija, Lichtenšteinas ir Islandija.

kaip ir darbuotojas valstybės narės pilietis [82. 29 dalis]. Tokia išvada padaryta remiantis Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1612/68 11 straipsniu.¹¹ Remdamiesi šiuo Europos Bendrijos Teisingumo Teismo sprendimu galime teigti, kad 2005/36/EB direktyva nepriklausomai nuo asmenų pilietybės turi būti taikoma visiems, kurie Europos Bendrijos antrinės teisės pagrindu naudojami laisvo judėjimo teisėmis.

Pirmiausia, direktyva turi būti taikoma Europos Bendrijos piliečius, besinaudojančius teise laisvai judėti, lydintiems arba prisijungiantiems prie jų šeimos nariams¹², kuriems įvairiais atitinkamais Europos Bendrijos antrinės teisės aktais¹³ suteikiama teisė užsiimti profesine veikla, dirbant pagal darbo sutartį arba savarankiškai.

Antra, skirtingai nuo Europos Bendrijos piliečių šeimos narių, pakankamai ilgai trečiosios šalies pilietis, neturintis artimos giminystės ryšio su Europos Bendrijos piliečiu, negalėjo remtis Europos Bendrijos laisvo judėjimo teisėmis: ne valstybių narių piliečiai, kurie yra įsisteigę Europos Bendrijoje, pagal Europos Bendrijos teisę neturi pripažinimo ar leidimo užsiimti profesija teisių. Taip buvo net jei toks asmuo įgijo savo profesinę kvalifikaciją vienoje iš valstybių narių ir tokia kvalifikacija išvardyta vienoje iš sektorinių direktyvų [53. P. 366]. Žinoma, šiems asmenims galėjo būti leista užsiimti veikla pagal darbo sutartį arba savarankiškai ir užsiimti tomis pačios sąlygomis kaip ir priimančiosios valstybės piliečiams, remiantis tos valstybės nacionaline teise. Tačiau tai nebuvo pareiga kitai valstybei, kurioje vėliau šis asmuo norėtų perkelti savo veiklą. Ekonomikos ir Socialinių reikalų komitetas, išsakydamas savo nuomonę dėl profesinių kvalifikacijų direktyvos projekto, teigė, kad trečiųjų šalių piliečiai, įgiję kvalifikaciją Europos Bendrijoje ir turintys leidimą gyventi joje, turėtų turėti tokias pat teises, kaip Europos Bendrijos piliečiai [35. P. 69]. Europos Parlamentas irgi siūlė direktyvoje numatyti, kad trečiųjų šalių piliečiai turėtų būti prilyginami valstybės narės piliečiams šioje direktyvoje, jeigu jie teisėtai ir nuolat gyvena Europos Bendrijoje ir įgijo savo profesinę kvalifikaciją valstybėje narėje [36. P. 25]. Tačiau priėmus Tarybos direktyvą 2003/109/EB¹⁴ ilgalaikio gyventojų statusą¹⁵ turintiems trečiųjų šalių piliečiams suteikta teisė į kvalifikacijų pripažinimą pagal nacionalinę teisę [23. 11 straipsnis] ir teisė apsigyventi antroje valstybėje narėje siekiant vykdyti ekonominę veiklą samdomo arba savarankiško darbo pagrindais [23. 12

¹¹ Jeigu valstybės narės pilietis užsiima veikla kaip pagal darbo sutartį arba savarankiškai dirbantis asmuo kitos valstybės narės teritorijoje, jo sutuoktinis ir vaikai iki 21 metų amžiaus arba jo išlaikytiniai, net ir nebūdami jokios valstybės narės piliečiai, turi teisę imtis bet kokios veiklos kaip pagal darbo sutartį dirbantys asmenys tos pačios valstybės narės teritorijoje.

¹² Atitinkamą „šeimos narių“ sąvoką apibrėžia Tarybos Direktyvos 2004/38/EB 2 straipsnio 2 dalis arba iki 2004/38/EB direktyvos įsigaliojimo apibrėžė Tarybos Reglamentas (EEB) Nr. 1612/68 11 straipsnis.

¹³ Tarybos Direktyvos 2004/38/EB 23 straipsnis. Iki 2004/38/EB direktyvos įsigaliojimo panašias teises suteikė Tarybos Reglamentas (EEB) Nr. 1612/68, direktyva 90/366/EEB, direktyva 93/96/EB, direktyva 90/365/EEB, direktyva 90/364/EEB.

¹⁴ Netaikoma Jungtinei Karalystei, Airijai ir Danijai.

¹⁵ Teisėtai ir nuolat gyvenę penkerius metus valstybės narės teritorijoje.

straipsnis]. Būtent ši, antroji, teisė ir apima kvalifikacijų įrodymų, įgytų valstybėje narėje, pripažinimą [50. P. 134].

2005/36/EB direktyva taip pat gali pasinaudoti Europos Bendrijos piliečiai savo pilietybės valstybėje, nors jie yra įgiję profesinę kvalifikaciją kitoje valstybėje narėje. Šia direktyva negalės pasinaudoti Europos Bendrijos piliečiai savo pilietybės valstybėje tik tais atvejais, kai nėra jokio Europos Bendrijos elemento [87] (t.y. visiškai vidaus situacijose [85]).

4.3. Kvalifikacijos įrodymų suteikimo vieta

Būtina išnagrinėti formaliosios kvalifikacijos įrodymų bei pačios kvalifikacijos įgijimo vietų klausimus, siekiant tiksliai nustatyti 2005/36/EB direktyvos taikymo apimtį.

2005/36/EB direktyva iš esmės šių klausimų reglamentavimą, nežymiai pakeitusi formuluotes, perėmė iš bendrosios sistemos direktyvų [17. 1 straipsnis, 18. 1 straipsnis], tokiu būdu tam tikra apimtimi pakeisdama nuostatas, kurios anksčiau buvo taikomos sektorinėje sistemoje.

Pirmiausia, pripažinimas taikomas valstybių narių išduotiems formaliosios kvalifikacijos įrodymams, patvirtintiems sėkmingą profesinio rengimo, įgyto *daugiausia Europos Bendrijoje*, baigimą. Iki 2005/36/EB direktyvos priėmimo sektorinėse direktyvose nebuvo kalbama apie profesinio rengimo įgijimo vietą; vėliau Europos Bendrijos Teisingumo Teismo buvo išaiškinta, kad atitinkamą rengimą <...> gali sudaryti net rengimas, iš esmės gautas trečioje valstybėje [99. P. 70]. Taigi pagal 2005/36/EB direktyvą ir rengimas profesijų, kurioms taikoma sektorinė sistema, turi būti įgytas daugiausia Europos Bendrijoje. Sąvoka „daugiausia Europos Bendrijoje“ reiškia, kad profesinio rengimo, įgyto valstybėje narėje, dalis yra didesnė už profesinio rengimo dalį, įgytą trečioje valstybėje [73. P. 11].

Antra, kiekviena valstybė narė, pasinaudodama nacionaline teise, gali pripažinti trečiosios šalies suteiktą kvalifikacijos įrodymą. Profesijų, kurių atžvilgiu yra suderinti minimalūs rengimo reikalavimai, atstovams, suteikiant pradinį pripažinimą, laikomasi direktyvos nustatytų būtiniausių rengimo reikalavimų, tačiau reikia pabrėžti, kad galima būti architektu ir neatitinkant minimalių direktyvos reikalavimų [66. P. 17]. Taigi galima teigti, kad pirminis trečioje valstybėje suteikto kvalifikacijos įrodymo pripažinimas paliekamas iš esmės spręsti vadovaujantis nacionaline teise. Kai asmuo gavo pirminį pripažinimą valstybėje narėje ir turi šios valstybės pripažįstamą trejų metų atitinkamos profesijos patirtį, įgytą jos teritorijoje, direktyva numato kitoms valstybėms narėms antrinio pripažinimo pareigą. Yra visiškai akivaizdu, kad antrinis pripažinimas bus vykdomas pagal bendrąją pripažinimo sistemą, nepriklausomai nuo to, kokia pripažinimo sistema taikoma pripažįstant daugiausia Europos Bendrijoje įgytą kvalifikaciją.

C-238/98 Hocsman byloje Europos Bendrijos Teisingumo Teismas išaiškino, kad valstybės narės institucijos, vertindamos prašymą leisti užsiimti profesine veikla, atsižvelgia į visus susijusio asmens diplomus, pažymėjimus ir kitus oficialios kvalifikacijos įrodymus, taip pat į jo atitinkamą patirtį, kai šiuose dokumentuose nurodytas specialiąsias žinias, gebėjimus ir tą patirtį lygina su nacionalinėse taisyklėse reikalaujamomis žiniomis ir kvalifikacija [95. 35 dalis]. Nagrinėdamas šią Europos Bendrijos Teisingumo Teismo suformuluotą taisyklę J. Pertek [50. P. 136] kelia klausimą, ar šioje byloje Europos Bendrijos Teisingumo Teismas aiškindamas 43 straipsnį nenumatė pripažinimo pareigos valstybėms narėms, „pirmąkart“ vertinančioms kvalifikacijos įrodymus, įgytus trečioje valstybėje. Manome, kad Europos Bendrijos Teisingumo Teismas dar turės galimybių aiškiai suformuluoti savo poziciją šiuo klausimu, kadangi C-238/98 Hocsman bylos faktinių aplinkybių kontekste Europos Bendrijos Teisingumo Teismas turėjo aiškią nuomonę tik dėl antrinio pripažinimo pareigos net tuo metu, kai tokios pareigos dar nenumatė sektorinės sistemos direktyvos.

4.4. Veiklos sritis, nepatenkančios į 2005/36/EB direktyvos taikymo apimtį.

2005/36/EB direktyva netaikoma, kai Europos Bendrijoje priimtos specialios teisinės nuostatos dėl profesinės kvalifikacijos pripažinimo, esančių, pvz., transporto, draudimo tarpininkų ir įstatyminių auditorių sferose.

2005/36/EB direktyvai neturi poveikio 1977 m. kovo 22 d. Tarybos direktyvos 77/249/EEB, skirtos padėti advokatams veiksmingai naudotis laisve teikti paslaugas, ir 1998 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 98/5/EB, skirtos padėti advokatams verstis nuolatine advokato praktika kitoje valstybėje narėje nei toje, kurioje buvo įgyta kvalifikacija, veikimui. Advokatų profesinės kvalifikacijos pripažinimo nedelstiną įsisteigimą pagal profesinį vardą priimančioje valstybėje narėje taip pat turėtų reglamentuoti 2005/36/EB direktyva [25. Preambulės 42 dalis].

2005/36/EB direktyvos preambulėje numatyta, kad šia direktyva netrukdoma taikyti Europos Bendrijos Steigimo sutarties 39 straipsnio 4 dalies ir 45 straipsnio, ypač notarų atžvilgiu [25. Preambulės 41 dalis]. Ši formuluoatė, papildyta atskira nuoroda į notarus, atkartoja 89/48/EEB ir 92/51/EEB direktyvas. Tačiau teisės doktrinoje [50. P. 136] išreiškiama nuomonė, kad vis dėlto net tokiais atvejais direktyva turi būti įgyvendinama, nes bent jau dvi kategorijos asmenų gali užsiimti profesine veikla valstybės tarnyboje: 1) tos valstybės piliečiai, įgiję reikiamą kvalifikaciją užsienyje; ir 2) asmenys, vėliau įgiję tos valstybės pilietybę. Tokios pozicijos laikosi Prancūzija priimdama direktyvos 89/48/EEB įgyvendinimo priemones notaro, antstolio <...> profesijoms, kurioms galioja Prancūzijos pilietybės reikalavimai [54. P. 194].

Europos Bendrijos Steigimo sutarties 39 straipsnio 4 dalyje numatyta išlyga dėl

valstybės tarnybos, leidžianti valstybėms narėms atitinkamą svarbią valstybės sritį rezervuoti savo piliečiams [48. P. 90]. Kadangi valstybės tarnybos sampratos nepateikia nei Europos Bendrijos Steigimo sutartis, nei Europos Bendrijos antrinė teisė, pagrindinis vaidmuo aiškinant šią sampratą teko Europos Bendrijos Teisingumo Teismui. Byloje 152/73 Sotgiu Europos Bendrijos Teisingumo Teismas išaiškino, kad valstybės tarnybos samprata turi būti grindžiama Europos Bendrijos teise. Byloje 149/79 Europos Komisija prieš Belgiją Europos Bendrijos Teisingumo Teismas išaiškino, kad remiantis Europos Bendrijos Steigimo sutarties 39 straipsnio 4 dalimi valstybės tarnyba – tai darbas, susijęs su tiesioginiu ar netiesioginiu dalyvavimu vykdant viešosios teisės reglamentuojamus įgaliojimus ir pareigas, skirtas bendrajam valstybės ar kitų valdžios institucijų interesui apsaugoti [80. P. 10]. C-285/01 Burbaud byloje Europos Bendrijos Teisingumo Teismas patvirtino, kad pripažinimo direktyvos nėra taikomos tik valstybės tarnybai Europos Bendrijos Steigimo sutarties 39 straipsnio 4 dalies prasme.

Europos Bendrijos Steigimo sutarties 45 straipsnis įtvirtina, kad įsisteigimo teisės ir paslaugų teikimo teisės nuostatos netaikomos, kai veikla <...> susijusi, nors ir laikinai, su viešosios valdžios funkcijų vykdymu. Ši nuostata Europos Bendrijos Teisingumo Teismo buvo išaiškinta kaip veikla, kuri pati savaime yra tiesiogiai ir ypatingai susijusi su viešosios valdžios funkcijų vykdymu [75. 45 dalis].

2005/36/EB direktyvoje daroma nuoroda, kad ši direktyva netaikoma notarų profesijai¹⁶. Visai neseniai Europos Komisija nusprendė pateikti ieškinį [69] Europos Bendrijos Teisingumo Teismui dėl Belgijos, Vokietijos, Graikijos, Prancūzijos, Liuksemburgo ir Austrijos pilietybės reikalavimo notaro profesijai bei dėl tų pačių priežasčių pareiškė pagrįstą nuomonę [67] Čekijai, Vengrijai, Latvijai, Lietuvai, Maltai, Lenkijai, Slovakijai ir Slovėnijai. Europos Komisijos nuomone, notaro profesija nepatenka į 45 straipsnyje numatytą išimtį. Antrasis Europos Komisijos priekaištas yra tas, kad dalis minėtų valstybių neįgyvendino direktyvos 89/48/EEB notarų profesijos atžvilgiu.

Europos Komisijos nuomone, toks pilietybės reikalavimas prieštarauja Europos Bendrijos Steigimo sutarties 43 straipsnio nuostatoms dėl įsisteigimo laisvės ir nėra pateisinamas Europos Bendrijos Steigimo sutarties 45 straipsniu. Panaikinus šį reikalavimą notarų statusas, ypač dėl išskirtinės teisės vykdyti tam tikrą veiklą, nepakinta. Be to, šios pažeidimo procedūros nesusijusios su valstybių narių kompetencija reglamentuoti notaro profesiją, visų pirma numatant priemones notarų teikiamų paslaugų kokybei užtikrinti, įskaitant konkursų organizavimą. Aukštai kvalifikacijai, kuri reikalinga notaro profesijai, užtikrinti yra ne tokia varžanti priemonė – tai direktyva 89/48/EEB dėl bendrosios aukštojo mokslo diplomų pripažinimo sistemos, pagal kurią būtinas nacionalinės teisės žinias galima patikrinti testu ar per darbuotojo adaptacijos

¹⁶ Ši nuostata įtraukta Europos Parlamento iniciatyva.

laikotarpį [67].

Manome, kad atsakymas į klausimą, ar 2005/36/EB direktyva turi būti taikoma notarų profesijai, priklausys nuo Europos Bendrijos Teisingumo Teismo sprendimo, ar notaro profesija patenka į Europos Bendrijos Steigimo sutarties 45 straipsnyje numatytą išimtį.

V. 2005/36/EB direktyvoje įtvirtintos kvalifikacijų pripažinimo sistemos

Šioje dalyje analizuojamos ne visos 2005/36/EB direktyvos įtvirtintos nuostatos, o tik, autoriaus nuomone, svarbiausios.

5.1. Nuolatinio užsiėmimo profesija pripažinimo sistemos

Nepaisant fakto, kad 2005/36/EB direktyvos III dalis įvardyta kaip „Įsisteigimo laisvė“, šioje direktyvos dalyje numatytos pripažinimo sistemos taikomos nuolatiniam užsiėmimui profesija, vadinasi, apima ir dirbančius pagal darbo sutartį. Nuolatinio užsiėmimo atžvilgiu 2005/36/EB direktyva konsolidavo tris iki šiol galiojusias pripažinimo sistemas: bendrąją pripažinimo sistemą, sektorinę pripažinimo sistemą ir profesinės patirties pripažinimu pagrįstą sistemą.

5.1.1. Bendroji pripažinimo sistema

Bendroji pripažinimo sistema taikoma visoms reglamentuojamoms profesijoms, išskyrus profesijas, kurioms taikomos specialios taisyklės, t.y. sektorinė sistema arba profesinės patirties pripažinimu pagrįsta sistema. Bendroji sistema taip pat taikoma subsidiariai, kai pareiškėjas neatitinka visų specialiųjų taisyklių keliamų reikalavimų.

Bendroji sistema pagrįsta abipusio pasitikėjimo principu, kuris pasireiškia valstybių narių reikalaujamo ir teikiamo rengimo palyginamumo prezumpcija¹⁷, kuri įtvirtinta direktyvos 13 straipsnio 1 dalyje.¹⁸ Europos Bendrijos Teisingumo Teismas byloje C-102/02 Ingeborg [103. 54-55 dalys] išaiškino, kad analogiška nuostata, įtvirtinta direktyvos 89/48/EEB 3 straipsnyje, yra tiesiogiai veikianti. Dar anksčiau Europos Komisija [33] laikėsi pozicijos, kad ši nuostata atitinka tiesioginio veikimo sąlygas. Šios nuostatos tiesioginis veikimas reiškia, kad pripažinimo direktyvos neįgyvendinimo arba netinkamo įgyvendinimo atveju suinteresuotas asmuo gali tiesiogiai remtis šia direktyvos nuostata nacionaliniuose teismuose prieš valstybę. Aukšto lygio grupės ataskaitoje¹⁹ pažymima, kad tam tikrų kompetentingų institucijų veiksmai rodo nenorą įgyvendinti abipusį pasitikėjimą, kuriuo pagrįsta sistema. Dėl nacionalinių profesinių grupių įtakos pripažinimo prezumpcija tapo antraeilė; pagrindinis principas <...> ir išimtis (papildomų reikalavimų nustatymas) turi tendenciją apsikeisti vietomis [54. P. 21].

Tačiau pripažinimo prezumpcija nėra absoliuti ir ji gali būti valstybės nugūnčyta

¹⁷ Jei užsiimti reglamentuojama profesija priimančiojoje valstybėje narėje leidžiama tik turint tam tikrą profesinę kvalifikaciją, tai tos valstybės narės kompetentinga institucija leidžia dirbti pagal tą profesiją tokiomis pačiomis sąlygomis, kokios taikomos jos piliečiams, tiems pareiškėjams, kurie turi kompetenciją patvirtinantį dokumentą ar formalios kvalifikacijos įrodymą, kurio kita valstybė narė reikalauja iš žmogaus, norinčio užsiimti ta profesija jos teritorijoje.

¹⁸ Atkartoja nuostatas, įtvirtintas direktyvų 89/48/EEB ir 92/51/EEB 3 straipsniuose.

¹⁹ Rapport du Groupe de Haut Niveau sur la libre circulation des personnes.

įrodant, kad tai skirtingos profesijos arba kad skirtumai tarp turimo ir reikalaujamo rengimo valstybėje narėje yra iš esmės skirtingi ir šio skirtumo negalima pašalinti kompensacinėmis priemonėmis. Esminių skirtumų buvimas yra fakto klausimas, kurį galima apskusti nacionaliniame teisme.

Siekiant užsiimti profesija priimančioje valstybėje narėje, atliekamas pripažinimo procesas, kurio metu nagrinėjami pareiškėjo turimi kvalifikacijos įrodymai, kurie leidžia užsiimti ta pačia profesija kilmės valstybėje narėje ir kurie patvirtina, „kad profesinės kvalifikacijos lygis yra bent lygiavertis lygiui, kuris yra ne daugiau kaip viena pakopa žemesnis už reikalaujamą priimančiosios valstybės narės [25. 13 straipsnio 1 dalies b punktas]. Jei atitinkama profesija nėra reglamentuojama kilmės valstybėje narėje, galimybė dirbti pagal profesiją priimančioje valstybėje narėje, kuri reglamentuoja šią profesiją, priklauso nuo reikalavimo, kad pareiškėjas per pastaruosius 10 metų dvejus metus visu etatu būtų dirbęs pagal nurodytą profesiją. Šis reikalavimas nekliamas, jei pareiškėjo turimas formalios kvalifikacijos įrodymas patvirtina reglamentuojamą rengimą²⁰.

Vienas iš reikalavimų siekiant pasinaudoti pripažinimo sistema yra nustatyti, ar priimančioje ir kilmės valstybėse narėse profesija, kuria asmuo nori užsiimti, yra „ta pati“. „Ta pati profesija“ turi būti suprantama kaip profesija, kuri kilmės valstybėje narėje ir priimančiojoje valstybėje narėje yra identiška, analogiška ar tam tikrais atvejais paprasčiausiai lygiavertė veiklos rūšių, kurias ji apima, atžvilgiu [106. 20 dalis]. Viena iš pagrindinių bendrosios sistemos problemų yra tokia: jei atitinkama profesija neturi atitiktens priimančioje valstybėje narėje, direktyva nebus taikoma, nes jos pagrindas – pripažinimas remiantis profesijų vienodumu [32. P. 42]. Tam tikrų profesijų atstovai negalės pasinaudoti pripažinimo direktyvomis tam tikrose valstybėse narėse, nes veikla „rezervuojama“ kitai profesionalų kategorijai [32. P. 41]. Tais atvejais, kai profesija turi vienodus pavadinimus, bet skirtingą turinį, pripažinimo direktyva taikoma, jei „bent jau dalis veiklos yra vienoda“.

Siekiant apibrėžti pripažinimo bendrojoje sistemoje mechanizmą, būtina į skirtingus lygmenis suskirstyti įvairias nacionalines švietimo ir rengimo sistemas. Šie lygmenys sukurti, kad veiktų bendroji sistema, tačiau jie neturi įtakos nacionalinėms švietimo ir rengimo struktūroms arba valstybių narių kompetencijai šioje srityje [25. Preambulės 13 dalis]. Tai yra iš esmės naujos nuostatos profesinių kvalifikacijų pripažinimo srityje, tačiau šių lygių užuomazgos anksčiau egzistavo bendrosios pripažinimo sistemos direktyvose [41. P. 31].

Šiuo tikslu direktyvos 11 straipsnis numato 5 kvalifikacijos lygius, kuriuos J. Pertek siūlo vadinti atsižvelgiant į jų išdėstymą straipsnyje atitinkamai lygiais A – E:

²⁰ Reglamentuojamas rengimas – tai bet koks rengimas, specialiai skirtas siekiant užsiimti tam tikra profesija, susidedantis iš kurso ar kursų ir, jei taikytina, papildytas profesiniu rengimu arba stažavimusi ar profesine praktika.

1. Lygis A (pranc. – attestation de compétence) – kompetenciją patvirtinantis dokumentas (bendrasis pradinis ir vidurinis išsilavinimas);
2. Lygis B (pranc. – certificat) – pažymėjimas (vidurinis kursas, jei reikia, su papildoma reikalaujama mokomąja ar profesine praktika);
3. Lygis C (pranc. – diplôme sanctionnat une formation courte) – diplomas, patvirtinantis, kad sėkmingai baigtas kursas po vidurinio išsilavinimo, kuris trunka ne trumpiau kaip vienerius metus, arba, jei profesija reglamentuojama, – specialios struktūros kursas;
4. Lygis D (pranc. – diplôme sanctionnat une formation intermédiaire) – diplomas, patvirtinantis, kad sėkmingai baigtas bent trejų metų (bet ne daugiau kaip ketverių metų) kursas po vidurinio išsilavinimo;
5. Lygis E (pranc. – diplôme sanctionnat une formation supérieur) – diplomas, patvirtinantis, kad sėkmingai baigtas bent ketverių metų kursas po vidurinio išsilavinimo.

Kilmės valstybėje narėje įgyto rengimo organizavimo ar turinio skirtumai, palyginti su rengimo priimančiojoje valstybėje narėje, nėra pakankami, kad galima būtų pateisinti atsisakymą pripažinti atitinkamą profesinę kvalifikaciją. Jeigu šie skirtumai yra esminiai, jais galima pateisinti nebent priimančiosios valstybės narės reikalavimą prašytojui įvykdyti vieną ar kitą <...> direktyvos <...> numatytą kompensavimo priemonę [106. 19 dalis]. Jeigu nustatoma, kad yra trukmės ar turinio skirtumų tarp reikalaujamų priimančiojoje valstybėje narėje ir pareiškėjo turimo rengimo trukmės (bent vieneriais metais trumpesnė už reikalaujamą priimančiosios valstybės narės) arba turinio (iš esmės skirtingi dalykai), valstybės narės gali taikyti vieną iš dviejų kompensacinių priemonių – adaptacijos laikotarpį arba tinkamumo testą.

Direktyva nedraudžia valstybėje narėje išduoto diplomo turėtojui pateikus prašymą suteikti leidimą pradėti dirbti pagal kitoje valstybėje narėje reglamentuojamą profesiją, pastarosios valstybės valdžios institucijoms tokį prašymą patenkinti iš dalies, jeigu diplomo turėtojas to prašo, apribojant leidimo veikimo sritį tik tomis veiklos rūšimis, kuriomis galima verstis pagal minėtą diplomą valstybėje narėje, kurioje jis buvo gautas [106. 26 dalis]. Europos Bendrijos Steigimo sutarties 39 ir 43 straipsniai nedraudžia valstybei narei neleisti pradėti dirbti iš dalies pagal profesiją, kai suinteresuotojo asmens rengimo spragos, palyginti su reikalaujamu rengimu priimančiojoje valstybėje narėje, gali būti veiksmingai panaikintos <...> kompensavimo priemonėmis. Tačiau Europos Bendrijos Steigimo sutarties 39 ir 43 straipsniai draudžia valstybei narei neleisti pradėti dirbti iš dalies, kai to prašo suinteresuotasis asmuo ir kai veiklos sričių skirtumai yra tokie dideli, kad iš tikrųjų reikėtų baigti visą mokymą, nebent šis atsisakymas leisti pradėti dirbti iš dalies yra pateisinamas privalomais bendrojo intereso pagrindais, užtikrinančiais

siekiamo tikslo įgyvendinimą, neviršijant to, kas būtina jam pasiekti [106. 39 dalis].

Apibendrinant pagal šią sistemą preziumuojama, kad asmuo, pripažintas kvalifikuotu profesinei veiklai vienoje valstybėje narėje, atitiks ir kitoje valstybėje narėje šiai profesijai keliamus reikalavimus. Vadinas, labiau akcentuojama kompetencija (veikla, kuria asmuo turi teisę užsiimti) nei rengimo turinys [54. P. 20]. Taigi šis naujas požiūris yra pagrįstas ne harmonizavimu, bet abipusiu kvalifikacijų pripažinimu [61. P. 92]. Iš tiesų remiantis 2005/36/EB direktyva nustatyta sistema kvalifikacijos įrodymas yra pripažįstamas atsižvelgiant ne į paties rengimo, kurį jis patvirtina, vertę, o į tai, kad jis valstybėje narėje, kurioje yra išduotas ar pripažintas, leidžia pradėti dirbti pagal reglamentuojamą profesiją. Bendroji sistema palieka valstybėms narėms teisę priimti sprendimus dėl rengimo tinkamo lygio ir struktūros bei reglamentavimo būtinybės [31. P. 10]. Tokiu būdu buvo išsaugotas valstybių narių nacionalinis identitetas, kuris reiškiasi per įvairias rengimo sistemas [44. P. 11].

A. Kompensacinės priemonės ir jų taikymas

Numatyta galimybė valstybei narei reikalauti patikrinimo tinkamumo testo būdu arba kompensacijos adaptacijos laikotarpio būdu, kai yra esminiai rengimo skirtumai arba apibrėžti profesinės veiklos sferų skirtumai priimančiosios valstybės narės ir kilmės valstybės narės. Iki 2005/36/EB direktyvos priėmimo buvo ir trečia kompensacinė priemonė – profesinės patirties įrodymas, tačiau valstybės narės retai rėmėsi šiuo skirtumu, nes jis logiškai atitinka esminį rengimo turinio skirtumą, kuris leidžia pasinaudoti labiau ribojančiomis priemonėmis [50. P. 125]. Kompensacinių priemonių tikslas, Europos Komisijos nuomone, yra įvertinti migranto gebėjimą prisitaikyti prie naujos profesinės aplinkos [33]. Statistika rodo, kad daugiau nei 80 % prašymų pripažįstama netaikant kompensacinių priemonių [35. P. 71].

Tinkamumo testas yra kontrolinis profesinės etikos, taikomos priimančioje valstybėje narėje, arba dalykų, kurie yra būtini siekiant užsiimti profesija priimančioje valstybėje narėje patikrinimas; jie turi būti pasirinkti iš dalykų, kurių nesimokė pareiškėjas, sąrašo. Kaip išaiškino Europos Bendrijos Teisingumo Teismas, tinkamumo testo tikslus turinys turi būti nustatomas kiekvienu atveju atskirai, atlikus tikslų pareiškėjo kvalifikacijų ir patirties palyginimą <...> su dalykų, kurie laikomi būtinais atitinkamos profesijos rengimui, sąrašu [98. 52 dalis]. Be to, Europos Bendrijos Teisingumo Teismas nustatė, kad valstybės narės privalo apibrėžti ir paskelbti dalykus, kurie laikomi būtinais užsiimti profesija, ir taisykles, reguliuojančias testo atlikimą. Tai daroma tuo tikslu, kad pareiškėjai bendrais bruožais žinotų testo, kurį jiems galbūt reikės laikyti, prigimtį ir turinį [98. 53 dalis]. Valstybės narės leidžia pareiškėjams perlaikyti testą, visą ar jo dalį. Tam tikrais atvejais bandymų skaičius apribotas pagal nacionalinę praktiką dviem ar trimis kartais [33]. Būtina pažymėti, kalbant apie tinkamumo testo laikymo

periodiškumą, kad geriausia valstybių narių praktika pripažinta, kai testo laikymas organizuojamas mažiausiai du kartus per metus (priklausomai nuo poreikio), tačiau priimtina praktika laikoma, kai testo laikymas organizuojamas bent vieną kartą per metus [65; 10]. Geriausia valstybių praktika organizuojant tinkamumo testus yra tuomet, kai pareiškėjai informuojami apie organizuojamus parengiamuosius kursus, pateikiamas rekomenduojamos literatūros sąrašas ir testo pavyzdžių [65. P. 10].

Adaptacijos laikotarpis yra užsiėmimo profesija laikotarpis. Jo metu darbas atliekamas priimančioje valstybėje narėje, už jį atsako kvalifikuotas profesionalas, darbas yra įvertinamas; šio laikotarpio maksimali trukmė paprastai yra 3 metai [50. P. 125]. Kiekviena valstybė narė pati pasirenka, kaip detalčiai reglamentuoti adaptacijos laikotarpį. Geriausia adaptacijos laikotarpio taikymo praktika pripažinta, kai migrantas informuojamas apie sėkmingai atliktų adaptacijos laikotarpių patirtį (pvz., rekomenduojamų knygų sąrašas). Kiek įmanoma, pareiškėjui turi būti suteikta laisvė rinktis pasirengimo stebėtoją ir vietą, kurioje vyks adaptacijos laikotarpis [65. P. 11].

Be to, galiojančios kompensacinės priemonės ne visada atitinka direktyvos nuostatas ir tikslus. Tai ypač susiję su nacionalinėmis nuostatomis, kurios sistemiskai nustato suinteresuotam asmeniui adaptacijos laikotarpį arba tinkamumo testą, kuris dažnai yra labai artimas egzaminui, numatytam norint įgyti teisę užsiimti profesija [57. P. 96].

Iš principo kompensacinės priemonės pasirinkimo teisė priklauso pareiškėjui. Verta pastebėti, kad pasirinkimo galimybę Europos Parlamentas norėjo palikti valstybėms narėms, tačiau Europos Komisija tokiam siūlymui nepritarė [36. P. 50]. Iš esmės 2005/36/EB direktyvoje numatytos trys išimtys, kai valstybė narė gali pasirinkti, kokią kompensacinę priemonę turi atlikti pareiškėjas.

Pirmoji pasirinkimo laisvės išimtis yra susijusi su nacionalinės teisės išmanymu. Ši išimtis taikoma automatiškai. Direktyva įtvirtina dvi kumuliacines sąlygas, kad valstybės narės galėtų pasirinkti kompensacinę priemonę. Pirmą, atitinkama profesija turi būti tokia, kuria norint verstis reikia labai gerai išmanyti nacionalinę teisę. Antra, konsultavimas ir (ar) pagalbos teikimas nacionalinės teisės klausimais turi būti svarbus ir nuolatinis nagrinėjamos profesinės veiklos ypatumas. Šias dvi sąlygas reikia nagrinėti atskirai [107. 53 dalis]. Klausimą, kiek, norint verstis konkrečia profesija, reikia labai gerai išmanyti nacionalinę teisę, reikia išspręsti atsižvelgiant tik į nacionalines nuostatas [107. 54 dalis]. Kalbant apie nacionalinių valdžios institucijų reglamentuojamas profesijas, gali būti preziumuojama, kad norint verstis reglamentuojama profesija rengimo reikalavimai yra nustatomi atsižvelgiant į reikalavimus, keliamus vertimuisi šia profesija. Todėl valstybės narės, kuri reglamentuoja šią profesiją, įtvirtintas rengimo reikalavimas yra ypač svarbus kriterijus norint nustatyti reikalavimus,

susijusius su vertimusi šia profesija [107. 55 dalis]. Nebūtina, kad klientų konsultavimas ir (ar) pagalbos jiems teikimas būtų susiję su visa nacionaline teise. Pakanka, kad tai būtų susiję su specializuota sritimi. Norint nustatyti, kiek konsultavimas ir (ar) pagalbos teikimas nacionalinės teisės klausimais sudaro svarbų ir nuolatinį atitinkamos veiklos ypatumą būtina atsižvelgti į nagrinėjamos profesijos įprastinę praktiką. Šį klausimą turi spręsti nacionalinis teismas [107. 59 dalis]. Valstybės narės šią išimtį interpretavo kaip apimančią advokatus, teisėjus, kitus teisminės sistemos narius, turinčius teisinį išsilavinimą valstybės tarnautojus, patentavimo agentus, mokesčių patarėjus, auditorius ir buhalterius. Yra bendra tendencija, kad valstybės narės reikalauja tinkamumo testo, jei tai yra susiję su teisinėmis profesijomis [61. P. 96].

Antroji pasirinkimo laisvės išimtis – atvejai, kai, valstybės nuomone, reikia taikyti išimtį, tačiau, siekiant ją taikyti, būtina, kad Europos Komisija per tris mėnesius pritartų išimčiai arba per šį terminą nesikreiptų į atitinkamą valstybę narę, prašydama atsisakyti taikyti numatomą išimtį. Pagal direktyvą 92/51/EEB susiformavo Europos Komisijos praktika taikant šią išimtį. Europos Komisija buvo suteikusi išimtis kai kurioms su sportu susijusioms profesijoms. Prieš priimdama galutinį sprendimą Europos Komisija iš pradžių suteikia laikinas išimtis. Europos Komisija nori įvertinti, kokias praktines problemas gali sukelti išimčių taikymas, palikdama galimybę visoms suinteresuotoms šalims pateikti savo pastabas bei surinkti ir įvertinimui visą reikšmingą informaciją. Be to, laikinas išimčių suteikimas padeda įvertinti, ar pasirinkta kompensacinė priemonė yra tinkamiausia siekiamam tikslui pasiekti. Europos Komisija pripažįsta, kad nors galutiniai ir ilgalaikiai sprendimai yra labiau pageidaujami dėl teisinio tikrumo ir stabilumo, nėra įmanoma atsisakyti laikinų ir sąlyginių sprendimų [32. P. 31].

Trečioji pasirinkimo laisvės išimtis – valstybės narės turi kompensacinės priemonės pasirinkimo teisę, kai asmenims taikoma bendroji pripažinimo sistema, nes jie neatitinka specialiųjų taisyklių, kurias numato sektorinė sistema arba profesinės patirties pripažinimu pagrįsta sistema. Netaikoma sektorinė sistema, kai: 1) pareiškėjai neatitinka trejų metų profesinės patirties, reikalaujamos pagal įgytų teisių nuostatas; 2) architektai turi kvalifikaciją, kuri nėra automatiškai pripažįstama; 3) gydytojų specialistų ir odontologų specialistų kvalifikacija nėra automatiškai pripažįstama; 4) atvykę slaugytojai specialistai, nebaigę bendrosios praktikos slaugytojo rengimo, siekia pripažinimo kitoje valstybėje narėje, kur atitinkama profesine veikla užsiima bendrosios praktikos slaugytojai arba slaugytojai specialistai, baigę bendrosios praktikos slaugytojo rengimą; 5) galioja antrinis kvalifikacijos, įgytos trečioje šalyje, pripažinimas. Netaikoma profesinės patirties pripažinimu pagrįsta sistema, kai norima užsiimti profesine veikla, patenkančia į profesinės patirties pripažinimu pagrįstą sistemą, jei atvykęs asmuo užsiima profesine veikla savarankiškai arba kaip įmonės vadovas ir tam reikia žinoti ir taikyti specialias galiojančias nacionalines taisykles, nes priimančiosios

valstybės narės kompetentingos institucijos iš savo šalies piliečių, kad jiems būtų leista užsiimti tokia veikla, reikalauja šias taisykles žinoti ir taikyti.

Prieš taikydama vieną iš kompensacinių priemonių, priimančioji valstybė narė privalo patikrinti, ar profesinė patirtis, įgyta pareiškėjo, nėra tokio pobūdžio, kad apimtų visą rengimo, kuris nustatytas šiam tikslui, trūkumą arba jo dalį. Ši direktyvos numatyta pareiga kyla iš Europos Bendrijos Teisingumo Teismo sprendimo C-340/89 Vlassopoulou²¹. Taigi nors pagal 2005/36/EB direktyvą profesinė patirtis pati savaime nesudaro kompensacinės priemonės, į ją atsižvelgiama nustatant kompensacinės priemonės būtinybę bei jos apimtį²². Vis dėlto susirūpinimą kelia institucijų nenoras atsižvelgti į po diplomo įgytą profesinę patirtį ir pripažinti, kad ši patirtis gali sumažinti arba visiškai pašalinti numatytus papildomus reikalavimus [61. P. 99]

Dėl kompensacinių priemonių taikymo Europos Bendrijos Teisingumo Teismas išaiškino, kad tais atvejais, kai valstybė narė neįvykdė pareigos perkelti direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę, ji negali reikalauti vykdyti tų nuostatų numatytų pareigų [103. 65 dalis]. Valstybės narės gali taikyti direktyvos numatytas kompensacines priemones, jei tai numatyta nagrinėjant prašymą galiojančiuose nacionalinės teisės aktuose ir yra įvykdytos direktyvos numatytos sąlygos [105. 34 dalis ir 103. 34 dalis]. Jei tokių kompensacinių priemonių nustatymas nėra numatytas galiojančiuose nacionalinės teisės aktuose, iš teismų praktikos žinoma, kad valstybė narė, neįvykdžiusi įsipareigojimų perkelti direktyvos nuostatas į nacionalinę teisės sistemą, negali Europos Bendrijos piliečiams taikyti iš direktyvos nuostatų kylančių apribojimų ir reikalauti šioje direktyvoje numatytų pareigų vykdymo [105. 35 dalis]. Vertindamas Europos Bendrijos Teisingumo Teismo sprendimus bylose C-102/02 Beuttenmüller ir C-141/04 Peros H. A. Vassilis mano, kad jeigu Europos Bendrijos Teisingumo Teismas laikysis šio požiūrio ateityje, atsiras galimybė suteikti naują pobūdį Europos Bendrijos priemonių tiesioginio veikimo doktrinai, kadangi tai privers valstybes nars perkelti direktyvas laiku, kad būtų galima pasinaudoti jose suteiktomis išimtimis ir apribojimais [59. P. 1621].

B. Bendrosios platformos

Vertinant bendrąją sistemą buvo pabrėžiama, kad pareiškėjui išlieka neaiškumų, ar kvalifikacija bus vertinama kaip lygiavertė, ar bus reikalaujama adaptacijos laikotarpio arba tinkamumo testo [58. P. 260], nes ši sistema neužtikrina lygiavertės teisinio tikrumo kaip sektorinė sistema. Europos Komisija ne kartą pripažindavo, kad reikia surasti būdus, norint labiau išplėsti automatinio pripažinimo taikymą egzistuojančių sistemų rėmuose [29]. Remiantis

²¹ Pirmąkart formaliai įtraukta į pripažinimo direktyvas direktyva 2001/19/EB.

²² Šis pasikeitimas irgi yra nulemtas C-340/89 Vlassopoulou sprendimo.

2005/36/EB direktyva siekiant skatinti laisvą kvalifikuotų darbuotojų judėjimą ir kartu užtikrinti pakankamą kvalifikacijos lygį, įvairios profesinės asociacijos ir organizacijos arba valstybės narės turėtų turėti galimybę siūlyti bendrąsias platformas Europos lygiu [25. Preambulės 16 dalis]. „Bendrosios platformos“ — tai kriterijų rinkinys, tinkamas kompensuoti profesinių kvalifikacijų esminius skirtumus, nustatytus tarp įvairiose valstybėse narėse esančių tam tikros profesijos rengimo reikalavimų [25. 15 straipsnio 1 dalis]. Šie esminiai skirtumai nustatomi lyginant rengimo trukmę ir turinį bent dviejuose trečdaliuose valstybių narių, įskaitant visas valstybes nares, kurios reglamentuoja tą profesiją. Rengimo turinio skirtumai gali susidaryti dėl esminių profesinių veiklų sričių skirtumų [25. 15 straipsnio 1 dalis]. Šie kriterijai galėtų, pvz., apimti papildomo rengimo, adaptacijos laikotarpio atliekant prižiūrimą praktiką, tinkamumo testo ar nustatyto minimalaus profesinės patirties lygio arba jų derinių reikalavimus [25. Preambulės 16 dalis]. Jeigu platforma priimta Europos Komisijos sprendimu, valstybės narės nebegali toliau taikyti kompensacinių priemonių asmens, atitinkančio platformų reikalavimus, atžvilgiu. Ekonomikos ir Socialinių reikalų komitetas mano, kad tokia profesinių asociacijų aktyvi įtraukimo forma gali būti geras būdas padaryti profesinį pripažinimą paprastą, daugiau automatinį, nuspėjamą ir skaidrą [35. P. 72].

Platformos tikslas – iš anksto nustatyti kvalifikacinius kriterijus, leidžiančius kompensuoti įvairius tarp valstybių narių rengimo schemų atsiradusius skirtumus, taip atsisakant direktyvos numatomų kompensacinių priemonių [41. P. 35].

Bendrosios platformos palengvina laisvą judėjimą, suteikdamos daugiau teisinio tikrumo migruojančiam profesionalui bei supaprastindamos prašymų nagrinėjimą. Nors bendrųjų platformų kūrimas nėra joks įpareigojimas valstybių narių profesinėms asociacijoms, bet esant patvirtintai platformai direktyvos kriterijus atitinkančių asmenų kvalifikacijos pripažįstamos vadovaujantis panašiais principais kaip ir sektorių profesinės kvalifikacijos [41. P. 33 – 34]. Tokiu būdu platformos palengvintų pripažinimo procesą ir užtikrintų didesnę teisinį tikrumą dėl pripažinimo rezultato. Taigi automatinis pripažinimas dabar gali būti pasiektas ir naudojant naują mechanizmą – bendrąją platformą.

5.1.2. Sektorinė pripažinimo sistema

Nors 2005/36/EB direktyva buvo padaryta tam tikrų pakeitimų, vis dėlto esminiai sektorinės sistemos bruožai išliko nepakitę, taip pat nepakito šios sistemos taikymo apimtis, t.y. ji taikoma šešioms sveikatos apsaugos profesijoms (medicinos gydytojams, bendrosios praktikos slaugytojams, gydytojams odontologams, veterinarijos gydytojams, akušeriams, vaistininkams) ir architektams. Tai yra tokios profesijos, kurių pasirengimą bent iš dalies galima suvienodinti visose valstybėse narėse [41. P. 9]. Kitoms sveikatos apsaugos profesijoms taikoma bendroji

pripažinimo sistema.

Sektorinės pripažinimo sistemos pagrindas – minimalių rengimo reikalavimų suderinimas, kuris ir lemia visos sistemos ypatumus. Kiekvienos atitinkamos profesijos atžvilgiu derinami skirtingi rengimo elementai – priėmimo profesiniam rengimui sąlygos, studijų trukmė, būtinos įgyti žinios ir įgūdžiai, privalomi kursai. Tokiu būdu suderinami rengimo reikalavimai, kurie bendrai pripažinti kaip būtini. Minimalių rengimo reikalavimų suderinimo atveju valstybės narės privalo suderinti savo rengimo sistemas su tokiais minimaliais reikalavimais.

Sektorinis metodas <...> įpareigojo daug valstybių narių pakeisti nacionalinius teisės aktus, reglamentuojančius teisę užsiimti atitinkama profesija, ir tam tikrais atvejais pareikalavo sukurti profesiją, kurios anksčiau nebuvo (pvz., odontologas Italijoje ir Austrijoje) [31. P. 10].

Direktyvos prieduose pateikiamas baigtinis valstybių narių suteikiamų kvalifikacijos įrodymų sąrašas. Kiekviena valstybė narė taiko automatinio pripažinimo principą – pripažįsta formalios kvalifikacijos įrodymą, suteikiantį galimybę užsiimti profesine veikla, kuris atitinka būtiniausias rengimo reikalavimus, ir, vertindama galimybę užsiimti profesine veikla, tokį įrodymą savo teritorijoje laiko tokiu pačiu kaip ir jos išduodamas formalios kvalifikacijos įrodymas. Tai reiškia, kad formalios kvalifikacijos įrodymas, nurodytas 2005/36/EB direktyvos priede, suteikia tokias pačias teises jo turėtojui kaip ir toje valstybėje išduodamas formalios kvalifikacijos įrodymas [41. P. 38]. Profesionalas, norintis užsiimti profesine veikla priimančioje valstybėje narėje, automatiškai atitiks keliamus kvalifikacijai reikalavimus, jeigu pateiks sektorinės sistemos numatytą kvalifikacijos įrodymą.

Valstybės narės gali suteikti tik kvalifikacijos įrodymus, atitinkančius minimalius rengimo reikalavimus, visoms sektorinės sistemos profesijoms, išskyrus architekto profesiją. Vis dėlto valstybės narės gali išlaikyti arba nustatyti nacionaliniu lygmeniu (t.y. šioje valstybėje suteikiamoms kvalifikacijoms) aukštesnius reikalavimus, negu yra apibrėžta direktyva, tačiau tokia teisė nepaneigia valstybių narių pareigos pripažinti kitose valstybėse narėse suteiktą kvalifikacijos įrodymą, atitinkančių minimalius reikalavimus.

Taigi pagal sektorinę sistemą valstybėse narėse profesine veikla gali užsiimti tik asmenys, turintys direktyvos numatytą kvalifikacijos įrodymą, patvirtinantį reikalaujamo rengimo baigimą. Todėl valstybės narės negali numatyti, išskyrus architektus, kad greta minėtų asmenų profesine veikla gali užsiimti ir asmenys, neturintys atitinkamo kvalifikacijos įrodymo, nepriklausomai nuo jų naudojamo profesinio pavadinimo [90, 100].

Architektų atžvilgiu nėra harmonizuojamas valstybių narių teikiamas rengimas, bet nustatomas automatinio pripažinimo kriterijus. Architektų atveju direktyva apibūdina tam tikrus kriterijus, kurie turi būti patenkinti, kad diplomai galėtų būti abipusio pripažinimo objektu, tačiau valstybės narės visada gali suteikti architektų diplomus, kurie neatitinka šių kriterijų ir

kurie dėl to pašalinami iš direktyvos numatytos abipusio pripažinimo taikymo srities [54. P. 84]. Architektų atžvilgiu kiekviena valstybė narė išlaiko galimybę palikti nepakitusi jos švietimo įstaigų teikiamą rengimą arba pakeisti jį visiškai arba tik iš dalies. Tas pats pasakytina apie reikalavimus, kuriuos ji numato teisei užsiimti ir užsiėmimui profesija [57. P. 56]. Valstybės narės gali toliau suteikti architektūros srities diplomus, kurie neatitinka šių kriterijų ir, kaip pasekmė, nepatenka į direktyvos numatomo pripažinimo apimtį [31]. Tinkamos architektų kvalifikacijos pripažįstamos automatiškai tuomet, kai jos prieš tai buvo patvirtintos Europos Komisijos ir kitų valstybių narių. Apie naujus architekto diplomus turi būti pranešama ir, jeigu jie nėra ginčijami nei kitos valstybės narės, nei Europos Komisijos, jie įrašomi į sąrašą diplomų, kurie tinkami automatiškai pripažinti [54. P. 84].

Preziumuojama, kad kvalifikacijos įrodymai, jei rengimas prasidėjo iki valstybės stojimo į Europos Bendriją, neatitinka minimalių rengimo reikalavimų ir jiems yra taikomos „įgytų teisių“ nuostatos [68. P. 3]. Kvalifikacijos įrodymas bus automatiškai pripažintas, jei kartu bus pateiktas ir bent trejų metų profesinės patirties pažymėjimas. Tačiau jei kvalifikacija atitinka minimalius rengimo reikalavimus, ji bus automatiškai pripažinta be profesinės patirties pažymėjimo. Direktyvoje taip pat numatyta, kad „įgytų teisių“ nuostatos taikomos, kai rengimas prasidėjo buvusios Vokietijos Demokratinės Respublikos teritorijoje iki Vokietijos susivienijimo arba buvusios Čekoslovakijos teritorijoje, buvusios Sovietų Sąjungos teritorijoje, buvusios Jugoslavijos teritorijoje iki kiekvienai valstybei – Lietuvai, Latvijai, Estijai, Čekijai, Slovakijai, Slovėnijai – paskelbiant apie nepriklausomybę.

Iki 2005/36/EB direktyvos įsigaliojimo, kai sektorinė direktyva nebuvo taikoma (pvz., jei asmuo netenkina profesinės patirties reikalavimo), kvalifikacijos turėjo būti vertinamos pagal Europos Bendrijos Steigimo sutarties 43 straipsnį, kaip išaiškino Europos Bendrijos Teisingumo Teismas byloje C-31/00 Dreessen [96. 27 dalis]. Įsigaliojus 2005/36/EB direktyvai tokiais atvejais bus taikoma bendroji pripažinimo sistema.

K.A. Armstrong pažymi, kad detalaus harmonizavimo ir koordinavimo galimas rezultatas turi daugiau teisinio tikrumo, tačiau, antra vertus, atsiranda rizika, kad teisės aktai taps pernelyg norminantys, tuo sukeldami nacionalinių švietimo sistemų stagnaciją [58. P. 255]. Pirmiausia, šia sistema užtikrinamas teisinis tikrumas migrantui dėl jo kvalifikacijos pripažinimo. Be to, sektorinė sistema užtikrina teisinį tikrumą „kompetentingoms nacionalinėms institucijoms, kurios yra įgaliotos nustatyti kvalifikacijų lygiavertiškumą kaip teisės užsiimti veikla sąlygą [62. P. 64]. Iš tikrųjų sektorinės sistemos taikymas nacionalinėms institucijoms yra pakankamai lengvas. Sektorinės sistemos, rėmuose priimančioji valstybė narė negali individualiai nagrinėti migranto įgyto rengimo. Valstybių narių įgaliotų institucijų ir organizacijų turima diskrecijos laisvė nagrinėjant prašymus yra labai ribota.

Viena iš šios sistemos problemų yra direktyvų pritaikymas prie mokslinių inovacijų. Direktyvos dažnai atsilieka nuo mokslo pažangos naujovių [54. P. 113]. Ypač ši problema aktuali sveikatos apsaugos srityje. Medicinos mokslas progresuoja labai greitai, o sektorinė sistema yra lėta, nes ją veikia apribojantis specialybių išvardijimas ir minimalūs standartai, o ypač bendro sprendimo procedūros, kai Europos Parlamentas ir Taryba veikia kartu [56. P. 381]. Vienas iš esminių 2005/36/EB direktyvos numatytų pakeitimų – lankstesnė minimalių rengimo reikalavimų keitimo procedūra.

Be to, sveikatos apsaugos profesijų atžvilgiu minimalūs standartai yra dažnai formalaus pobūdžio, keli standartai yra susiję su rengimo turiniu, be to, manoma, kad jie iš esmės yra suformuluoti neaiškiai [56. P. 381].

Priėmus bendrąją pripažinimo sistemą nebuvo visiškai atsisakyta galimybės tam tikrų profesijų atžvilgiu priimti ir sektorines direktyvas. Bet ji nustatė tris išankstines tokių direktyvų priėmimo sąlygas: atitinkamos profesijos sutikimas, platus sutarimas tarp valstybių narių ir pranašumai palyginti su bendrosios sistemos direktyvomis [55]. Tačiau 2005/36/EB direktyvoje numačius bendrųjų platformų mechanizmą, mažai tikėtina, kad sektorinis metodas bus išplėstas ir taikomas naujoms profesijoms.

5.1.3. Profesinės patirties pripažinimu pagrįsta sistema

Jeigu valstybėje narėje teisė užsiimti arba užsiėmimas viena iš veiklų, išvardintų 2005/36/EB direktyvos IV Priede, priklauso nuo bendrų, komercinių ar profesinių žinių ar įgūdžių, ta valstybė narė turi pripažinti ankstesnį užsiėmimą šia veikla kitoje valstybėje narėje ir laikyti jį pakankamu tokių žinių ir įgūdžių įrodymu [66. P. 44]. Tokiu būdu teisė užsiimti ir užsiėmimas profesija automatiškai pripažįstami remiantis tik profesine patirtimi. Pagal šią sistemą iš esmės reikalaujama, kad asmuo tam tikrą metų skaičių iš eilės turi užsiimti profesija. Tam tikro metų skaičius *iš eilės* profesinę patirtį Europos Bendrijos Teisingumo Teismas išaiškino, kaip faktinį užsiėmimą atitinkama veikla tam tikrą laiko tarpą, kuris gali būti pertraukiamas tik dėl (trumpos) ligos arba (įprastinių) atostogų, išskyrus užsiėmimą veikla kitoje valstybėje narėje net tais atvejais, kai įmonės veikla tęsiama atvykimo valstybėje [84. 19 dalis].

5.1.4. Pripažinimo prašymų nagrinėjimas ir pripažinimo teisinės pasekmės

Profesionalas, norintis pradėti arba tęsti profesinę veiklą priimančioje valstybėje narėje, privalo pateikti prašymą dėl kvalifikacijos pripažinimo atitinkamai nacionaliniai institucijai, kai yra veiksmų monopolija, arba gali pateikti prašymą, jeigu numatyta profesinio vardo monopolija. Ši institucija nagrinėja prašymus, kurie jai pateikti, ir priima individualius sprendimus, remdamasi įgyvendinančiomis priemonėmis, kurios joms palieka tam tikrą didesnę ar mažesnę

aiškinimo laisvę („marge d’appréciation”) [50. P. 123].

2005/36/EB direktyvoje pareiškėjui suteikiamos tokios pagrindinės procesinės garantijos:

1) Kompetentingos institucijos turi priimti motyvuotą sprendimą dėl prašymo per 3 mėnesius sektorinės sistemos atveju ir per 3+1 mėnesius profesijų, patenkančių į bendrąją pripažinimo sistemą arba profesinės patirties pripažinimu pagrįstą sistemą, atveju nuo dienos, kurią buvo pateiktas visas pareiškėjo dokumentų rinkinys [25. 51 straipsnio 2 dalis]. Kaip rodo ankstesnių direktyvų taikymo praktika, šių terminų dažniausiai nesilaikoma, ir pripažinimo procedūra gali tęstis iki metų [54. P. 22];

2) Sprendimas turi būti motyvuojamas²³. Vis dėlto Aukšto lygio grupės ataskaitoje pažymima, kad sprendimų nemotyvuojimas arba netinkamas motyvavimas išlieka plačiai paplitusi problema. Europos Komisija teigė, kad dalis valstybių narių nagrinėdamos pripažinimo prašymus pagal bendrąją sistemą lygina kursus taip: lyginimas yra pernelyg akademinis ir todėl prieštarauja direktyvos raidei ir dvasiai [32. P. 45];

3) sprendimo arba jo nepriėmimo per nustatytą terminą apskundimo galimybė²⁴.

Jeigu asmens kvalifikacija pripažįstama, tai reiškia, kad asmuo gali užsiimti profesija tokiomis pat sąlygomis kaip piliečiai:

- Naudotis priimančiosios valstybės narės profesiniu vardu. Jei priimančiojoje valstybėje narėje profesiją reglamentuoja „chartered bodies“, valstybių narių piliečiams nesuteikiama teisė naudotis tos organizacijos ar asociacijos suteiktu profesiniu vardu arba jo santrumpa, nebent jie pateikia įrodymą, kad yra tokios asociacijos ar organizacijos nariai.

- Valstybė narė užtikrina, kad suinteresuotiems asmenims būtų suteikta atitinkama teisė naudoti mokslinius vardus, jiems suteiktus kilmės valstybėje narėje. Priimančioji valstybė narė gali reikalauti, kad po profesinio vardo būtų nurodomas jį suteikusių institucijos ar egzaminavimo tarybos pavadinimas ir adresas. Kai kilmės valstybės narės mokslinis vardas priimančiojoje valstybėje narėje gali būti supainiotas su profesiniu vardu, kuriam reikia papildomo rengimo, o asmuo jo neturi, priimančioji valstybė narė gali reikalauti, kad asmuo naudotų kilmės valstybės narės mokslinį vardą atitinkama forma, kurią nustato priimančioji valstybė narė [25. 54 straipsnis].

- Asmenys, kuriems taikomos direktyvos nuostatos, gali užsiimti profesine veikla keliose valstybėse narėse išlaikydami kelias darbo vietas. Iš pradžių Europos Bendrijos Teisingumo Teismas išaiškino, kad Europos Bendrijos Steigimo sutarties 43 straipsnis suteikia teisę turėti daugiau negu vieną įsisteigimo vietą [81. 19 dalis]. Vėliau byloje C-351/90 Europos Komisija

²³ Pirmąkart šį reikalavimą nustatė Teismas byloje Byla 222/86 Heylens ir C-340/89 Vlassopoulou.

²⁴ Pirmąkart šį reikalavimą nustatė Teismas byloje Byla 222/86 Heylens ir C-340/89 Vlassopoulou.

prieš Liuksemburgą Europos Bendrijos Teisingumo Teismas teigė, kad neleidamos profesionalams, įsisteigusiems vienoje valstybėje narėje arba dirbantiems ten pagal darbo sutartį, įsisteigti arba dirbti kitoje valstybėje narėje, išlaikant pirminę įsisteigimo vietą arba darbo vietą, valstybės narės pažeidžia Europos Bendrijos Steigimo sutarties 39 ir 43 straipsnius. Direktyva šiuo klausimu nieko nenurodo, o nacionaliniai teisės aktai šiuo atžvilgiu dažnai numato apribojimus [57. P. 50].

Viena iš pagrindinių problemų užtikrinant pripažinimą yra valstybės pareigūnai, nagrinėjantys pripažinimo prašymus. Jie neatlieka savo funkcijų Europos Bendrijos elemento arba ypač stropiai taiko apribojimus, saugančius valstybės narės interesus, todėl kartais iškraipo taikomas Europos Bendrijos taisykles [54. P. 39]. Arba tie patys valstybės tarnautojai nekooperuoja su savo kolegomis kitose valstybėse narėse, kadangi nėra dėl abipusio pasitikėjimo, todėl bergždžiai komplikuoja administruojamų subjektų gyvenimą, kuris persikėlimo atveju priklauso nuo dviejų ar kelių valstybių narių administracinių institucijų [54. P. 39].

Prejudicinių sprendimų ir pažeidimo bylų skaičius šioje srityje liudija besitęsiantį valstybių narių ir profesinių organizacijų nenorą pripažinti kvalifikacijas, įgytas kitose valstybėse narėse [62. P. 76]. Reikia pripažinti, kad, kai Europos Bendrijos profesinio pripažinimo režimas buvo sugalvotas prieš keturiasdešimt metų, geografinis mobilumas daugiausia vyko tarp nekvalifikuotų darbuotojų. Šiandien kvalifikuoti darbuotojai yra mobiliausia vidaus darbo rinkos grupė [35. P. 68].

5.2. Laikino paslaugų teikimo atveju pripažinimo sistema

Iki 2005/36/EB direktyvos priėmimo tik sektorinės sistemos, išskyrus vaistininkus²⁵, direktyvos numatė specialias taisykles, besiskiriančias nuo nuolatinio užsiėmimo profesija, paslaugų teikimo atžvilgiu.

Bendrosios pripažinimo sistemos taikymo praktika ne visada idealiai tinka paslaugų teikimui [32. P. 56], pvz., tikslios formos prašymo pateikimas, keturių mėnesių terminas prašymui nagrinėti, kompensacinių priemonių taikymo galimybė²⁶. Todėl, Europos Komisijos nuomone, paslaugų teikimo atveju direktyvos (89/48/EEB ir 92/51/EEB) turėjo būti aiškinamos, atsižvelgiant į konkrečios veiklos prigimtį ir laikiną jos pobūdį [32. P. 56], be to, turėjo būti taikomos lankstesnės procedūros, todėl Europos Bendrijos Steigimo sutarties nuostatoms teikiama pirmenybė direktyvų atžvilgiu, kol jos nebus supaprastintos [32. P. 65].

²⁵ Kaip buvo minima direktyvos 89/433/EEB preambulėje, sudėtinga nustatyti, koku mastu šiuo metu gali būti taikomos taisyklės, leidžiančios teikti farmacines paslaugas.

²⁶ Problemų gali sukelti ir adaptacijos laikotarpio reikalavimas, kurio trukmė gali būti neproporcinga paslaugų teikimo trukmei, ir testas, kurio laikymas paprastai nustatomas tik kelis kartus per metus.

Europos Bendrijos Teisingumo Teismas išaiškino, kad pagal Europos Bendrijos Steigimo sutarties 49 straipsnį reikalaujama <...> ne tik pašalinti bet kokią paslaugas teikiančių asmenų diskriminaciją dėl jų pilietybės, bet taip pat panaikinti bet kokius apribojimus, net jeigu šie apribojimai taikomi vienodai tiek nacionaliniams, tiek kitų valstybių narių paslaugų teikėjams, jei jie gali drausti arba kitaip varžyti paslaugos teikėjo, įsisteigusio kitoje valstybėje narėje ir joje teisėtai teikiančio analogiškas paslaugas, veiklą [88. 12 dalis]. Valstybė narė negali reikalauti, kad, jei norima teikti paslaugas jos teritorijoje, būtų laikomasi visų įsisteigimui skirtų reikalavimų, ir taip panaikinti visų Europos Bendrijos Steigimo sutarties nuostatų, kurių tikslas yra būtent garantuoti laisvę teikti paslaugas, praktikinį poveikį [88. 13 dalis]. Laisvė teikti paslaugas gali būti ribojama tik taisyklėmis, pagrįstomis privalomomis bendrojo intereso priežastimis ir taikomomis visiems asmenims ar įmonėms, užsiimantiems veikla paskirties valstybėje, jei šio intereso negina taisyklės, taikomos paslaugas teikiančiam asmeniui valstybėje narėje, kurioje jis įsisteigęs [88. 15 dalis].

2005/36/EB direktyvoje padaryti paslaugų teikimo atveju taikomų nuostatų pakeitimai, susiję su sąlygomis teisei pradėti užsiimti (iš principo paprasta deklaracija, kvalifikacijų kontrolė, apribota profesijoms, turinčioms įtaką sveikatai ir saugumui, pro forma registracija profesinėse organizacijose, taikant paprastesnes procedūras) ir sąlygomis užsiėmimui profesija (atvykimo į valstybę principas proporcingumo principo ribose, paslaugų teikimas naudojant kilmės valstybės profesinį vardą, išskyrus atvejus, kai yra išankstinis kvalifikacijų patikrinimas, informacijos suteikimas paslaugų gavėjams) [66. P. 22]. Iš esmės galime teigti, kad 2005/36/EB direktyvoje įgyvendinama Europos Bendrijos Teisingumo Teismo suformuluota pozicija byloje C-76/90 Säger.

Taigi didžiausia direktyvos įvesta naujovė yra specialus režimas, sukurtas specialiai paslaugoms teikti, taikomas visų reglamentuojamų profesijų atžvilgiu, nepriklausomai nuo taikomos pripažinimo sistemos nuolatinio užsiėmimo priimančioje valstybėje narėje atveju. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad 2005/36/EB direktyvos nuostatos paslaugų teikimo atžvilgiu iš esmės yra perimtos iš sektorinės sistemos, todėl ši naujovė labiau veikia profesijas, patenkančias į bendrąją sistemą. Direktyvos nuostatos dėl paslaugų teikimo taikomos tik tiek, kiek tai susiję su profesine kvalifikacija, kitų klausimų nagrinėjimas priklauso paslaugų direktyvai 2006/123/EB. Pavyzdžiui, profesinės atsakomybės draudimas, komercinė informacija, daugiasritė veikla ir administracinis supaprastinimas [26. Preambulės 31 dalis]. Direktyvos 2006/123/EB 3 straipsnio 1 dalis suteikia pirmenybę direktyvai 2005/36/EB, kai kyla šių dviejų direktyvų nuostatų kolizija.

2005/36/EB direktyvoje įtvirtinamas laisvo paslaugų teikimo principas, reiškiantis, kad valstybės narės dėl jokių su profesine kvalifikacija susijusių priežasčių neriboja paslaugų teikimo

laisvės kitoje valstybėje narėje, išskyrus reikalavimus, nustatytus pačioje direktyvoje [60. P. 17]. Direktyvoje nėra aiškios paslaugų teikimo sąvokos, o tik numatyta, kad laisvo paslaugų teikimo dalies nuostatos taikomos tik tuomet, kai paslaugos teikėjas nuvyksta į priimančiosios valstybės narės teritoriją laikinai arba vienkartinai užsiimti reglamentuojama profesija [25. 5 straipsnio 2 dalis]. Paslaugų teikimo laikinumas ir vienkartinumas įvertinamas kiekvienu konkrečiu atveju, visų pirma, pagal jo trukmę, dažnumą, reguliarumą ir tęstinumą. Tokiu būdu atkartojami Gebhard sprendime [91. 27 dalis] Europos Bendrijos Teisingumo Teismo pateikti kriterijai. Europos Komisija pirminiu direktyvos pasiūlymu, siekdama tiksliau atskirti paslaugų teikimą nuo įsisteigimo, pasiūlė „kriterijų, numatytą Teisingumo Europos Bendrijos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, sustiprinti numatant 16 savaičių laiko prezumpciją [35. P. 10]. Jeigu profesija užsiimama neviršijant 16 savaičių per metus, tai turėtų būti preziumuojama, kad toks užsiėmimas sudaro paslaugų teikimą, neatsisakant įvertinimo kiekvienu konkrečiu atveju.

Kad asmuo galėtų pasinaudoti paslaugų teikimo nuostatomis, direktyvos 5 straipsnio 1 dalis numato, kad paslaugos teikėjas turi būti teisėtai įsisteigęs valstybėje narėje (toliau – įsisteigimo valstybė narė) ir užsiimtų ten ta pačia profesija.

Kadangi paslaugų teikimas turi apimti paslaugų teikėjo judėjimą, paslaugų teikėjas turi užsiimti ta profesija įsisteigimo valstybėje narėje ne trumpiau kaip dvejus metus per pastaruosius dešimt metų iki paslaugų teikimo, jeigu profesija toje valstybėje narėje yra neregamentuojama. Dvejų metų stažo reikalaujanti nuostata netaikoma tuomet, kai profesija arba jos rengimas yra reglamentuojami [25. 5 straipsnio 1 dalies b punktas].

Tokiu būdu uždrausta naudotis šiuo režimu *per dvejus metus*, kurie eina iškart po kvalifikacijos įrodymo gavimo arba po užsiėmimo veikla pradžios, kai profesija arba rengimas neregamentuojami atitinkamoje valstybėje narėje [50. P. 143]. Nuostatos dėl neregamentavimo neaktualios sektorinės sistemos atveju.

Valstybės narės gali reikalauti, kad tuomet, kai paslaugos teikėjas pirmą kartą iš vienos valstybės narės persikelia į kitą, norėdamas teikti paslaugas, jis turėtų iš anksto pateikti priimančiosios valstybės narės kompetentingai institucijai raštišką deklaraciją su informacija apie bet kokį draudimą ar kitokias asmenines ar kolektyvines profesinės atsakomybės apsaugos priemones. Tokios deklaracijos atnaujinamos kartą per metus, jei paslaugos teikėjas per tuos metus ketina teikti laikinas arba vienkartinės paslaugas toje valstybėje narėje. Paslaugos teikėjas gali pateikti deklaraciją bet kokia forma.

Priimančioji valstybė narė pagal 7 straipsnio 4 dalį gali atlikti išankstinį paslaugų teikėjo kvalifikacijos patikrinimą tik tuo atveju, jeigu jo profesija yra susijusi su visuomenės sveikata ir saugumu ir asmens profesija nepatenka į sektorinę sistemą. Tik paslaugos teikėjui, siekiančiam teikti paslaugą srityje, susijusioje su žmogaus sveikata (ang. k. – human health) ar

fizine sveikata (ang. – physical integrity), galima organizuoti išankstinį kvalifikacijos patikrinimą [41. P. 46].

Kai yra esminis skirtumas tarp paslaugos teikėjo profesinės kvalifikacijos ir priimančiojoje valstybėje narėje reikalaujamo rengimo, kai šis skirtumas gali būti žalingas visuomenės sveikatai ar saugai, priimančioji valstybė narė suteikia paslaugos teikėjui galimybę, visų pirma, tinkamumo testu įrodyti, kad jis įgijo trūkstamų žinių ar kompetencijos. Bet kuriuo atveju turi būti įmanoma teikti paslaugą per vieną mėnesį po sprendimo, priimto pagal pirmesnės pastraipos nuostatas.

Kompetentinga institucija stengiasi informuoti paslaugos teikėją apie savo sprendimą netikrinti jo kvalifikacijos ar tokio patikrinimo rezultatus ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo deklaracijos ir kartu pateiktų dokumentų gavimo. Kai yra sunkumų, dėl kurių gali būti vėluojama, kompetentinga institucija per vieną mėnesį informuoja paslaugos teikėją apie vėlavimo priežastį ir sprendimo, kuris turi būti priimtas ne vėliau kaip per du mėnesius nuo visų dokumentų gavimo, priėmimo laiką.

33/74 van Binsbergen²⁷ byloje Europos Bendrijos Teisingumo Teismas išaiškino, kad, atsižvelgiant į konkretų teiktinų paslaugų pobūdį, paslaugą teikiančiam asmeniui nustatyti specialūs reikalavimai negali būti laikomi nesuderinamais su Europos Bendrijos Steigimo sutartimi, jeigu jais siekiama taikyti visuotine gerove pateisinamas profesines taisykles – konkrečiai taisykles, susijusias su organizavimu, kvalifikacijomis, profesine etika, kontrole ir atsakomybe, kurios yra privalomos visiems asmenims, įsisteigusiems valstybės, kurioje teikiama paslauga, teritorijoje, jeigu paslaugos teikėjas, būdamas įsisteigęs kitoje valstybėje narėje, išvengtų tokių taisyklių taikymo [76. 12 dalis]. Taigi iš valstybės narės negali būti atimama teisė taikyti priemones, trukdančias paslaugas teikiančiam asmeniui, kurio veikla visiškai arba iš esmės vykdoma tos valstybės teritorijoje, naudotis 49 straipsnyje įtvirtinta laisve, siekiant išvengti profesinio elgesio taisyklių, kurios jam būtų taikomos tuo atveju, jei jis būtų įsisteigęs toje valstybėje; tokia situacija galėtų būti teisminės kontrolės dalykas ne pagal paslaugas, bet pagal įsisteigimo teisę reglamentuojantį skyrių [76. 13 dalis]. Apibendrinant galima teigti, kad šiais atvejais valstybei narei galima taikyti 2005/36/EB direktyvos III antraštinę dalį (Įsisteigimo laisvė), tačiau tik ne II-ąją (Laisvas paslaugų teikimas), ir tuo pagrindu nustatyti išankstinio kvalifikacijos patikrinimo reikalavimus, kai tai yra būtina [41. P. 14].

Palengvinimas, kurį numato ši sistema, palyginti su nuolatinio užsiėmimo pripažinimu, taikomas visoms paslaugų teikimo formoms ir visoms profesijoms, atleidžiant nuo reikalavimų, nustatytų priimančios valstybės narės „profesinės organizacijos ar institucijos suteikiamu

²⁷ Johannes Henricus Maria van Binsbergen teisinis atstovas nagrinėjant bylą iš Olandijos persikėlė į Belgiją, jo galimybė atstovauti aptariamai šaliai *Centrale Raad van Beroep* buvo užginčyta dėl Nyderlandų teisės aktų nuostatos, pagal kurią tik Nyderlanduose įsisteigę asmenys gali būti teisiniai atstovai šiame teisme.

leidimu, registracija ar naryste joje“. Valstybė narė gali tik numatyti automatine laikiną registraciją arba pro forma narystę tokioje profesinėje organizacijoje ar institucijoje, jei tokia registracija ar narystė niekaip nevelina ir neapsunkina paslaugų teikimo ir nesudaro jokių papildomų išlaidų paslaugos teikėjui [25. 6 straipsnio a punktas]. Sveikatos apsaugos profesijų atžvilgiu tai apima atleidimą nuo reikalavimų, susijusių su registracija; valstybinės socialinės apsaugos institucijoje tai yra susiję su atsiskaitymais draudikams tvarkant dokumentus dėl veiklos draudžiamų asmenų naudai, tik paslaugos teikėjas turi iš anksto arba skubiu atveju po to informuoti atitinkamą instituciją apie paslaugas, kurias jis suteikė [25. 6 straipsnio b punktas].

Paslaugos teikiamos naudojant priimančiosios valstybės narės profesinį vardą profesijų, kurios pripažįstamos automatiškai, atžvilgiu (6 sveikatos apsaugos profesijos ir architektas) bei kai kvalifikacija „buvo patikrinta“ profesijų, kurios gali sukelti grėsmę sveikatai ar saugai, paslaugų gavėjui. Galime manyti, šis „patikrinimas“ apima iš tikrųjų visus atvejus, tai yra kai toks patikrinimas atliktas ar neatliktas arba kai yra sprendimas neatlikti patikrinimo arba prašymas paliekamas be atsakymo [50. P. 144]. Kitais atvejais paslauga teikiama naudojantis įsisteigimo valstybės narės profesiniu vardu, jei toks profesinis vardas toje valstybėje narėje suteikiamas atitinkamai profesinei veiklai. Tas profesinis vardas nurodomas įsisteigimo valstybės narės oficialia kalba arba viena iš oficialių kalbų taip, kad būtų išvengta painiavos su priimančiosios valstybės narės profesiniu vardu. Jei įsisteigimo valstybėje narėje tokio profesinio vardo nėra, paslaugos teikėjas nurodo savo formalią kvalifikaciją tos valstybės narės oficialia kalba arba viena iš oficialių kalbų [25. 7 straipsnio 3 dalis].

Išvados

1. Kvalifikacijų pripažinimas yra dviejų rūšių: profesinis ir akademinis. Akademiinių kvalifikacijų pripažinimu siekiama pasirinktos krypties studijų tęsimo. Profesinių kvalifikacijų pripažinimu siekiama gauti leidimą užsiimti profesine veikla. Profesinių kvalifikacijų pripažinimas skirstomas į reglamentuojamų profesijų kvalifikacijų pripažinimą, kuriam užtikrinti priimtos kvalifikacijų pripažinimo direktyvos, ir nereglamentuojamų profesijų kvalifikacijų pripažinimą.

2. Profesinių kvalifikacijų pripažinimas užtikrinamas Europos Bendrijoje dviem lygiais: Europos Bendrijos Teisingumo teismo jurisprudencija ir 2005/36/EB direktyva dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo. Pripažinimo direktyvos netaikymo atveju kvalifikacijos pripažinimas užtikrinamas Europos Bendrijos Teisingumo teismo jurisprudencijoje suformuluotų taisyklių pagrindu.

3. Reglamentuojamos profesijos samprata yra svarbiausia kvalifikacijų pripažinimo institute, nes ji padeda atskirti profesijas, patenkančias į 2005/36/EB direktyvos taikymo apimtį. Profesijų reglamentavimas išlieka valstybių narių kompetencijoje ir tik septynios sektorinės sistemos profesijos yra tam tikra apimtimi reglamentuojamos Europos Bendrijos lygmeniu. Profesijų, kurios reglamentuojamos bendrąja prasme ir neatitinka 2005/36/EB direktyvoje pateiktos reglamentuojamos profesijos sampratos, kvalifikacijos pripažįstamos pagal Europos Bendrijos Teisingumo Teismo suformuluotas taisykles.

4. 2005/36/EB direktyvos taikymas asmenų atžvilgiu yra platesnis, nei apibrėžta pačioje direktyvoje, ir apima: 1) Europos Bendrijos valstybių narių, Europos Ekonominės Erdvės valstybių narių ir Šveicarijos piliečius; 2) Europos Bendrijos piliečius, besinaudojančius teise laisvai judėti, lydinčius arba prisijungiančius šeimos narius, kurie yra trečiųjų šalių piliečiai; 3) ilgalaikio gyventojų statusą Europos Bendrijoje turinčius trečiųjų šalių piliečius. 2005/36/EB direktyva taikoma tik valstybių narių išduotiems formaliosios kvalifikacijos įrodymams, patvirtinantiems sėkmingą profesinio rengimo, įgyto daugiausia Europos Bendrijoje, baigimą. Taip pat numatyta trečiose šalyse įgytų kvalifikacijų įrodymų antrinio pripažinimo pareiga, kuri yra vykdoma pagal bendrąją pripažinimo sistemą, kai atitinkamas asmuo turi pirminį pripažinimą atlikusios valstybės pripažįstamą trejų metų atitinkamos profesijos patirtį, įgytą jos teritorijoje. 2005/36/EB direktyva turi būti įgyvendinama valstybėje narėje net ir toms profesijoms, kurioms daroma valstybės tarnybos ar viešosios valdžios išimtis, jos piliečiams, įgijusiems rengimą užsienyje, ir asmenims vėliau įgijusiems tos valstybės pilietybę.

5. Nuolatiniam užsiėmimui profesija taikomos trys pripažinimo sistemos – bendroji pripažinimo sistema, sektorinė pripažinimo sistema, profesinės patirties pripažinimu pagrįsta pripažinimo sistema.

6. *Bendroji pripažinimo sistema* taikoma visoms reglamentuojamoms profesijoms, išskyrus profesijas, kurioms taikomos specialios taisyklės, t.y. sektorinė sistema arba profesinės patirties pripažinimu pagrįsta sistema. Bendroji sistema taip pat taikoma subsidiariai, kai pareiškėjas neatitinka visų specialiųjų taisyklių keliamų reikalavimų. Bendroji sistema pagrįsta abipusio pasitikėjimo principu, kuris pasireiškia valstybių narių reikalaujamo ir teikiamo rengimo palyginamumo prezumpcija. Tačiau ši prezumpcija nėra absoliuti, ji gali būti valstybės nuginčyta įrodant, kad tai skirtingos profesijos arba kad turimas rengimas ir reikalaujamas rengimas valstybėje narėje yra iš esmės skirtingi ir šių skirtumų negalima pašalinti kompensacinėmis priemonėmis. Pagal bendrą pripažinimo sistemą siekiant užsiimti profesija priimančioje valstybėje narėje, atliekamas pripažinimas pareiškėjo turimų kvalifikacijos įrodymų, kurie leidžia užsiimti ta pačia profesija kilmės valstybėje narėje. Kilmės valstybėje narėje įgyto mokymo organizavimo ar turinio skirtumai, lyginant su mokymu priimančiojoje valstybėje narėje, yra pagrindas taikyti vieną iš dviejų kompensacinių priemonių – tinkamumo testą arba adaptacijos laikotarpį. Bendrosios sistemos rėmuose automatinis pripažinimas (netaikant kompensacinių priemonių) gali būti pasiektas nauju mechanizmu – bendrosiomis platformomis.

7. *Sektorinės sistemos pagrindas* – minimalių rengimo reikalavimų suderinimas ir tuos reikalavimus atitinkančių kvalifikacijos įrodymų sąrašo pateikimas direktyvoje. Valstybės narės gali suteikti tik kvalifikacijos įrodymus, atitinkančius šiuos reikalavimus, visoms sektorinės sistemos profesijoms, išskyrus architekto profesiją. Architekto profesijos atžvilgiu valstybės narės neprivalo laikytis direktyvoje nustatytų minimalių rengimo reikalavimų, tačiau tokiu atveju tokia kvalifikacija nebus automatiškai pripažįstama. Pagal sektorinę pripažinimo sistemą profesionalas, norintis užsiimti profesine veikla priimančioje valstybėje narėje, automatiškai atitiks kvalifikacijai keliamus reikalavimus, jeigu pateiks sektorinės sistemos numatytą kvalifikacijos įrodymą. Sektorinės pripažinimo sistemos pagrindinis privalumas – didesnio teisinio tikrumo garantavimas pareiškėjui, palyginti su bendrąja sistema. Tačiau sektorinė sistema yra kritikuojama dėl kišimosi į nacionalinę rengimo sistemą; to nėra bendrosios pripažinimo sistemos atveju.

8. *Profesinės patirties pripažinimu pagrįsta sistema* užtikrina, kad teisė užsiimti ir užsiėmimas profesija automatiškai pripažįstami remiantis tik profesine patirtimi.

9. Pripažinimo prašymams nagrinėti nustatytos procesinės garantijos: prašymo nagrinėjimo terminas, sprendimų motyvavimo pareiga ir sprendimų apskundimo galimybė, tačiau pripažinimo sistemų taikymo praktika rodo, kad valstybės narės dažnai pažeidžia šias garantijas. Veikiant nuolatinio užsiėmimo profesija pripažinimo sistemoms ir pripažinus profesinę kvalifikaciją, asmuo gali užsiimti profesija tokiomis pat sąlygomis kaip piliečiai:

naudotis priimančiosios valstybės narės profesiniu vardu; turėti teisę naudoti kilmės valstybėje narėje suteiktus mokslinius vardus. Be to, asmenys, kuriems taikomos direktyvos nuostatos, gali užsiimti profesine veikla keliose valstybėse narėse išlaikydami kelias darbo vietas.

10. 2005/36/EB direktyva supaprastino kvalifikacijų pripažinimo laikino paslaugų teikimo atveju, numatydama specialias nuostatas, įtvirtinančias laisvo paslaugų teikimo principą. Supaprastintos sąlygos teisei pradėti užsiimti (iš principo paprasta deklaracija, kvalifikacijų kontrolė, apribota profesijoms, turinčioms įtaką sveikatai ir saugumui, pro forma registracija profesinėse organizacijose paprastesnėmis procedūromis) ir sąlygos užsiimti profesija (atvykimo į valstybę principas proporcingumo principo ribose, paslaugų teikimas naudojant kilmės valstybės profesinį vardą, išskyrus atvejus, kai yra išankstinis kvalifikacijų patikrinimas, informacijos suteikimas paslaugų gavėjams).

Taigi darbe iškelta hipotezė pasitvirtino iš dalies. Pirmiausia, Europos Bendrijos suformuluotomis taisyklėmis gali pasinaudoti tik asmenys, kurie Europos Bendrijos antrinės teisės pagrindu naudojami laisvo judėjimo teisėmis. Antra, tais atvejais, kai profesija priimančioje valstybėje nėra reglamentuojama, asmuo gali laisvai užsiimti šia profesija. Tačiau jeigu profesija priimančioje valstybėje yra reglamentuojama 2005/36/EB, asmuo galės užsiimti profesija tik tada, jei atitiks direktyvos nustatytas pripažinimui būtinas sąlygas. Jeigu profesija reglamentuojama bendraja prasme, asmens kvalifikacijos pripažinimas užtikrinamas pagal Europos Bendrijos Teisingumo Teismo suformuluotas pripažinimo taisykles, aiškinant Europos Bendrijos Steigimo sutartį.

Literatūros sąrašas

Norminė literatūra

Europos Bendrijos Steigimo sutartis

1. Europos Bendrijos steigimo sutarties suvestinė redakcija. 2006 m. gruodžio 29 d. OL C 321E, 2006 12 29, p. 37 – 186.

Europos Bendrijos tarptautinės sutartys

2. Accord entre la Communauté européenne et ses États membres, d'une part, et la Confédération suisse, d'autre part, sur la libre circulation des personnes. JO L 114 du 30/04/2002 p. 0006 – 0072.
3. Accord sur l'Espace économique européen. JO L 1 du 3.1.1994, p. 3–36.

Reglamentas

4. 1968 m. spalio 15 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1612/68 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Bendrijoje. OL L 257, 1968 10 19, p. 2 – 12.

Direktyvos

5. 1977 m. birželio 27 d. Tarybos direktyva 77/452/EEB dėl bendrosios praktikos slaugytojų diplomų, pažymėjimų ir kitų oficialią kvalifikaciją patvirtinančių dokumentų abipusio pripažinimo, įskaitant priemones, padedančias veiksmingai naudotis įsisteigimo teise ir laisve teikti paslaugas. OL L 176, 1977 7 15, p. 1 – 7.
6. 1977 m. birželio 27 d. Tarybos direktyva 77/453/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatų, reglamentuojančių bendrosios praktikos slaugytojų veiklą, derinimo. OL L 176, 1977 7 15, p. 8 – 10.
7. 1977 m. kovo 22 d. Komisijos direktyva 77/249/EEB skirta padėti advokatams veiksmingai naudotis laisve teikti paslaugas. OL L 78, 1977 3 26, p. 17 – 18.
8. 1978 m. gruodžio 18 d. Tarybos direktyva 78/1026/EEB dėl veterinarijos gydytojo diplomų, pažymėjimų ir kitų oficialią kvalifikaciją patvirtinančių dokumentų abipusio pripažinimo, įskaitant priemones, padedančias veiksmingai naudotis įsisteigimo teise ir

- laisve teikti paslaugas. OL L 362, 1978 12 23, p. 1 – 6.
9. 1978 m. liepos 25 d. Tarybos direktyva 78/686/EEB dėl dantų gydytojų diplomų, pažymėjimų ir kitų oficialią kvalifikaciją patvirtinančių dokumentų abipusio pripažinimo, įskaitant priemones, padedančias veiksmingai naudotis įsisteigimo teise ir laisve teikti paslaugas. OL L 233, 1978 8 24, p. 1 – 9.
 10. 1978 m. liepos 25 d. Tarybos direktyva 78/687/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių dantų gydytojų veiklą, suderinimo. OL L 233, 1978 8 24, p. 10 – 14.
 11. 1978 m. gruodžio 18 d. Tarybos direktyva 78/1027/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su veterinarijos gydytojų veikla, derinimo. OL L 362, 1978 12 23, p. 7 – 9.
 12. 1980 m. sausio 21 d. Tarybos direktyva 80/154/EEB dėl akušerių diplomų, pažymėjimų ir kitų oficialią kvalifikaciją patvirtinančių dokumentų abipusio pripažinimo, įskaitant priemones, padedančias veiksmingai naudotis įsisteigimo teise ir laisve teikti paslaugas. OL L 33, 1980 2 11, p. 1 – 7.
 13. 1980 m. sausio 21 d. Tarybos direktyva 80/155/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su akušerių veiklos pradėjimu ir vykdymu, derinimo. OL L 33, 1980 2 11, p. 8 – 12.
 14. 1985 m. birželio 10 d. Tarybos direktyva 85/384/EEB dėl architektūros diplomų, pažymėjimų ir kitų oficialią kvalifikaciją patvirtinančių dokumentų abipusio pripažinimo, įskaitant priemones, padedančias veiksmingai naudotis įsisteigimo teise ir laisve teikti paslaugas. OL L 223, 1985 8 21, p. 15 – 25.
 15. 1985 m. rugsėjo 16 d. Tarybos direktyva 85/432/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių tam tikrą veiklą farmacijos srityje, nuostatų derinimo. OL L 253, 1985 9 24, p. 34 – 36.
 16. 1985 m. rugsėjo 16 d. Tarybos direktyva 85/433/EEB dėl farmacijos diplomų, pažymėjimų ir kitų oficialią kvalifikaciją patvirtinančių dokumentų abipusio pripažinimo, įskaitant priemones, padedančias veiksmingai naudotis su tam tikra farmacine veikla susijusia įsisteigimo teise. OL L 253, 1985 9 24, p. 37 – 42.
 17. 1988 m. gruodžio 21 d. Tarybos direktyva 89/48/EEB dėl bendrosios aukštojo mokslo diplomų, išduotų po bent trejų metų profesinio mokymo ir lavinimo, pripažinimo sistemos. JO L 19 du 24.1.1989, p. 16 – 23.
 18. 1992 m. birželio 18 d. Tarybos direktyva 92/51/EEB dėl antrosios bendros profesinio mokymo ir lavinimo pripažinimo sistemos, papildanti direktyvą 89/48/EEB. JO L 209 du 24.7.1992, p. 25 – 45.
 19. 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyva 93/16/EEB skirta padėti laisvam gydytojų judėjimui ir jų diplomų, pažymėjimų ir kitų oficialią kvalifikaciją patvirtinančių

- dokumentų abipusiam pripažinimui. OL L 165, 1993 7, p. 1 – 24.
20. 1998 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 98/5/EB skirta padėti advokatams verstis nuolatine advokato praktika kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje buvo įgyta kvalifikacija. OL L 77, 1998 3 14, p. 36 – 43.
 21. 1999 m. birželio 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/42/EB nustatanti kvalifikacijų pripažinimo mechanizmą profesinės veiklos rūšims, kurioms taikomos liberalizavimo ir pereinamojo laikotarpio priemonės nustatančios direktyvos, ir papildanti bendrąsias kvalifikacijų pripažinimo sistemas. JO L 201 du 31.7.1999, p. 77 – 93.
 22. 2001 m. gegužės 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/19/EB iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 89/48/EEB ir 92/51/EEB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo bendrosios sistemos ir Tarybos direktyvas 77/452/EEB, 77/453/EEB, 78/686/EEB, 78/687/EEB, 78/1026/EEB, 78/1027/EEB, 80/154/EEB, 80/155/EEB, 85/384/EEB, 85/432/EEB, 85/433/EEB ir 93/16/EEB dėl bendrosios praktikos slaugytojo, dantų gydytojo, veterinarijos gydytojo, akušerio, architekto, vaistininko ir gydytojo profesijų. OL L 206, 2001 7 31, p. 1 – 51.
 23. 2003 m. lapkričio 25 d. Tarybos direktyva 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso. OL L 16, 2004 1 23, p. 44 – 53.
 24. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB. OL L 158, 2004 4 30, p. 77 – 123.
 25. 2005 m. rugsėjo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo (Tekstas svarbus EEE). OL L 255, 2005 9 30, p. 22 – 142.
 26. 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje. OL L 376, 2006 12 27, p. 36 – 68.
 27. Directive 75/362/CEE du Conseil, du 16 juin 1975, visant à la reconnaissance mutuelle des diplômes, certificats et autres titres de médecin et comportant des mesures destinées à faciliter l'exercice effectif du droit d'établissement et de libre prestation de services. JO L 167 du 30.6.1975, p. 1–13.
 28. Directive 75/363/CEE du Conseil, du 16 juin 1975, visant à la coordination des dispositions législatives, réglementaires et administratives concernant les activités du médecin. JO L 167 du 30.6.1975, p. 14 – 16.

Komisijos komunikatai

29. Communication de la Commission au Conseil - De nouveaux marchés européens du travail ouverts et accessibles à tous, COM(2001) 116 final.
30. Communication from the Commission on recognition of qualifications for academic and professional purposes, COM(94) 596 final.
31. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament – Simpler legislation for the internal market (SLIM): A pilot project, COM(96) 204 final
32. Rapport concernant l'application de la directive 92/51/CEE conformément à l'article 18 de la directive 92/51/CEE, Rapport COM(2000)17.
33. Rapport sur l'application du système général de reconnaissance des diplômes de l'enseignement supérieur - établi selon l'article 13 de la Directive 89/48/CEE, COM(1996)46.

Direktyvos 2005/36/EB travaux préparatoires

34. Proposition de directive du Parlement européen et du Conseil relative à la reconnaissance des qualifications professionnelles. COM(2002) 119 final.
35. Avis du Comité économique et social sur la "Proposition de directive du Parlement européen et du Conseil relative à la reconnaissance des qualifications professionnelles" (COM(2002) 119 final — 2002/0061 COD). 2003/C 61/14.
36. Parlement Européen. 15 décembre 2003. I Rapport sur la proposition de directive du Parlement européen et du Conseil relative à la reconnaissance des qualifications professionnelles (COM(2002) 119 – C5 0113/2002 – 2002/0061(COD)). FINAL A5-0470/2003 REV1.

Kiti teisės aktai

37. Charte communautaire des droits sociaux fondamentaux des travailleurs// <http://www.social-law.net/IMG/pdf/CharteComDroitsSociauxFondamentaux.pdf>; prisijungimo laikas 2007-11-25.
38. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas 2007 m. rugpjūčio 8 d. Nr. 800 „Dėl Lietuvos Respublikos reglamentuojamų profesinių kvalifikacijų pripažinimo įstatymo projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“. Valstybės žinios, 2007-08-18, Nr. 90-

3569.

39. Conclusions du Conseil du 6 mai 1996 sur les synergies entre reconnaissance académique et reconnaissance professionnelle des titres de formation au sein de la Communauté. JO C 195 du 06/07/1996 p. 0006 – 007.
40. Conclusions du Conseil européen de Fontainebleau (25 et 26 juin 1984). Bulletin des Communautés européennes. Juin 1984, n° 6, p. 10-12.

Specialioji literatūra

41. 2005 m. rugsėjo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/36/EB dėl profesinės kvalifikacijos pripažinimo ir jos komentarai/ sudarė J. Bartlingas, G. Dovydienė, O. Gurskienė ir kt. – Vilnius: Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba, 2007. 231 p.
42. Barnard C. Europos Sąjungos materialinė teisė: keturios laisvės 2, laisvas asmenų, paslaugų ir kapitalo judėjimas. – Vilnius: Eugrimas, 2006. 418 p.
43. Barškienė L., Kindurienė B., Macelytė S. Reglamentuojamų profesinių kvalifikacijų pripažinimas Lietuvos respublikoje pagal ES teisę. – Vilnius: Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba, 2005. 183 p.
44. Bartlingas J., Budreika G., Dovydienė G. ir kt. Reglamentuojamų profesinių kvalifikacijų pripažinimo pagal ES teisę vadovas. – Vilnius: Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba, 2006. 95 p.
45. Cornu G. Vocabulaire juridique. – Paris : Quadrige, 2007. 986 p.
46. Craig P., de Burca G. EU law. – Oxford: Oxford university press, 2003. 1241 p.
47. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas / Lietuvių kalbos institutas; red. kol.: St. Keinys (vyr. red.) ir kt. – 4-asis leid. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos inst., 2000. – XXIV, 967 p.
48. Daukšienė I. Laisvas darbuotojų judėjimas ir valstybės tarnybos išimtis// Jurisprudencija, 2005. t. 72(64). P. 90 – 99.
49. Deane C. Transparency of qualifications: are we there yet? // European journal of Education. 2005, Vol. 40, No. 3, P. 279-293.
50. Defalque L., Pertek J., Steinfeld P. et autre. Libre circulation des personnes et des capitaux. Rapprochement des législations. – Bruxelles : Éditions de l'Université de Bruxelles, 2006. 315 p.
51. Europos Sąjunga : enciklopedinis žinynas / [R. Griekienis, K. Maniokas, R. Martikonis ir kt.]; sudarė G. Vitkus. – 2-asis patais. ir papild. leid. – Vilnius: Eugrimas, 2002.

343 p.

52. Europos Sąjungos teisė ir Lietuva / red. V. Vadapalas. – Vilnius: Justitia, 2002. 335 p.
53. Fairhurst J. Law of the European Union. 5th edition. – Harlow: Pearson: Longman, 2006. 622 p.
54. La reconnaissance des qualifications dans un espace européen des formations et des professions / sous dir. J. Pertek – Bruxelles : Bruylant, 1998. 370 p.
55. Mutual Recognition of professional qualifications// http://www.eblida.org/eblida/meetings/Council/council04/Estoril_Seminar_Item4_DeAbreu_Abstract_May04.pdf; prisijungimo laikas: 2006-11-19.
56. Peeters M. Free movement of medical doctors: the new Directive 2005/36/EC on the recognition of professional qualifications// European Journal of Health law. 2005, Vol. 12 (4), P. 373-396.
57. Pertek J. L'Europe des diplômes et des professions. – Bruxelles : Bruylant, 1994. 286 p.
58. The law of the single European market : unpacking the premises/ edited by C. Barnard and J. Scott. – Oxford Portland (Oregon): Hart Publishing, 2002. 414 p.
59. Vassilis H. A (more) social Europe: a political crossroad or a legal one-way? Dialogues between Luxembourg and Lisbon// Common Market Law Review. 2005, Vol. 42, Issue 6, P. 1599-1635.
60. Vėgėlė I. Kvalifikacijos pripažinimas įgyvendinant asmenų judėjimo ir paslaugų teikimo laisves// Jurisprudencija, 2007. t. 9(99). P. 13 – 20.
61. Weiss F., Wooldridge F. Free movement of persons within the European Community. – The Hague London New York: Kluwer Law International, 2002. 249 p.
62. White R. C. A.. Workers, establishment, and services in the European Union. – Oxford: Oxford University Press, 2004. 285 p.
63. Žaltauskaitė-Žalimienė S. Laisvas asmenų judėjimas pagal Europos Bendrijos Teisę: Įsisteigimo teisė. – Vilnius: Rosma, 2002. 384 p.

Kiti šaltiniai

64. Reglamentuojamų profesinių kvalifikacijų pripažinimo įstatymo projektas 2007-08-16 XP-2453.
65. Code de conduite approuvé par le groupe des coordonnateurs pour le système général de reconnaissance des diplômes// http://ec.europa.eu/internal_market/qualifications/docs/codeconduct/code_fr.pdf ; prisijungimo laikas 2007-10-31.
66. European Commission Directorate – general for Internal Market and Services.

- Transposition Guide Directive 2005/36/EC on the recognition of Professional qualifications with comments. Brussels, 10 th March 2006. MARKT D/3412/2006/EN.
67. Briuselis, 2007 m. spalio 17 d. Notarų pilietybės klausimas. Komisija imasi priemonių, kad aštuoniose valstybėse narėse būtų užtikrintas nediskriminavimo principas. IP/07/1510.
68. Reconnaissance mutuelle des diplômes des nouveaux Etats membres dans le cadre des directives sectorielles. MARKT/C/3/6925/2004-2.
69. Bruxelles, le 27 juin 2007. Conditions de nationalité applicables aux notaires: la Commission traduit sept États membres devant la Cour de justice pour garantir le respect du principe de non-discrimination. IP/07/915.
70. 2007-09-11 Lietuvos Respublikos Seimo Kanceliarijos Teisės departamento išvada dėl Lietuvos Respublikos reglamentuojamų profesinių kvalifikacijų pripažinimo įstatymo projekto. Nr. XP-2453 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=304298.
71. 2007-10-10 Lietuvos Respublikos Seimo Socialinių reikalų ir darbo komiteto papildomo komiteto išvada dėl reglamentuojamų profesinių kvalifikacijų pripažinimo įstatymo projekto. Nr. 32. // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=305877.
72. 2007-10-12 Lietuvos Respublikos Seimo Užsienio reikalų komiteto papildomo komiteto išvada dėl reglamentuojamų profesinių kvalifikacijų pripažinimo įstatymo projekto. Nr. XP-2453. // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=306055.
73. Guide pour l'utilisateur du système général de reconnaissance des qualifications professionnelles. MARKT/D/8327/2001-FR

Europos Bendrijos Teisingumo Teismo sprendimai

74. Byla 152-73 Giovanni Maria Sotgiu contre Deutsche Bundespost. Recueil de jurisprudence 1974 page 00153.
75. Byla 2/74, Jean Reyners contre État belge. Recueil de jurisprudence 1974 page 00631.
76. Byla 33/74, Johannes Henricus Maria van Binsbergen contre Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor de Metaalnijverheid. Recueil de jurisprudence 1974 page 01299.
77. Byla 71/76, Jean Thieffry contre Conseil de l'ordre des avocats à la cour de Paris. Recueil de jurisprudence 1977 page 00765.
78. Byla 11/77, Richard Hugh Patrick contre Ministre des affaires culturelles. Recueil de jurisprudence 1977 page 01199.
79. Byla 136/78 Ministère public contre Vincent Auer. Recueil de jurisprudence 1979 page

- 00437.
80. Byla 149/79 Commission des Communautés européennes contre Royaume de Belgique. Recueil de jurisprudence 1980 page 03881.
 81. Byla 107/83 Ordre des avocats au barreau de Paris contre Onno Klopp. Recueil de jurisprudence 1984 page 02971.
 82. Byla 131/85 Emir Gül contre Regierungspräsident Düsseldorf. Recueil de jurisprudence 1986 page 01573.
 83. Byla 222/86 Union nationale des entraîneurs et cadres techniques professionnels du football (Unectef) contre Georges Heylens et autres. Recueil de jurisprudence 1987 page 04097.
 84. Byla 130/88 C. C. van de Bijl contre Staatssecretaris van Economische Zaken. Recueil de jurisprudence 1989 page 03039.
 85. Byla C-54/88, C-91/88 et C-14/89 Procédures pénales contre Eleonora Nino e.a. Recueil de jurisprudence 1990 page I-03537.
 86. Byla C-340/89 Irène Vlassopoulou contre Ministerium für Justiz, Bundes- und Europaangelegenheiten Baden-Württemberg. Recueil de jurisprudence 1991 page I-02357.
 87. Byla C-147/91 Procédure pénale contre Michele Ferrer Laderer. Recueil de jurisprudence 1992 page I-04097.
 88. Byla C-76/90 Manfred Säger contre Dennemeyer & Co. Ltd. Recueil de jurisprudence 1991 page I-04221.
 89. C-351/90 Commission des Communautés européennes contre Grand-Duché de Luxembourg. Recueil de jurisprudence 1992 page I-03945.
 90. Byla C-40/93 Commission des Communautés européennes contre République italienne. Recueil de jurisprudence 1995 page I-01319.
 91. Byla C-55/94 Reinhard Gebhard contre Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano. Recueil de jurisprudence 1995 page I-04165.
 92. Byla C-164/94, Georgios Aranitis contre Land Berlin. Recueil de jurisprudence 1996 page I-00135.
 93. Byla C-15/96 Kalliope Schöning-Kougebetopoulou contre Freie und Hansestadt Hamburg. Recueil de jurisprudence 1998 page I-00047.
 94. Byla C-234/97, Teresa Fernández de Bobadilla contre Museo Nacional del Prado, Comité de Empresa del Museo Nacional del Prado et Ministerio Fiscal. Recueil de jurisprudence 1999 page I-04773.
 95. Byla C-238/98 Hugo Fernando Hocsman contre Ministre de l'Emploi et de la Solidarité.

- Recueil de jurisprudence 2000 page I-06623.
96. Byla C-31/00 Conseil national de l'ordre des architectes contre Nicolas Dreessen. Recueil de jurisprudence 2002 page I-00663.
97. Byla C-294/00 Deutsche Paracelsus Schulen für Naturheilverfahren GmbH contre Kurt Gräbner. Recueil de jurisprudence 2002 page I-06515.
98. Byla C-145/99 Commission des Communautés européennes contre République italienne. Recueil de jurisprudence 2002 page I-02235.
99. Byla C-110/01 Malika Tennah-Durez contre Conseil national de l'ordre des médecins. Recueil de jurisprudence 2003 page I-06239.
100. Byla C-285/01, Isabel Burbaud contre Ministère de l'Emploi et de la Solidarité. Recueil de jurisprudence 2003 page I-08219.
101. Byla C-35/02 Landeszahnärztekammer Hessen contre Markus Vogel. Recueil de jurisprudence 2003 page 00000.
102. Byla C-313/01, Christine Morgenbesser contre Consiglio dell'Ordine degli avvocati di Genova. Recueil de jurisprudence 2003 page I-13467.
103. Byla C-102/02 Ingeborg Beuttenmüller contre Land Baden-Württemberg. Recueil de jurisprudence 2004 page I-05405.
104. Byla C-141/04 Michail Peros prieš Techniko Epimelitirio Ellados. Europos Teismo ataskaitos 2005 puslapis I-07163.
105. Byla C-142/04 Maria Aslanidou prieš Ypourgos Ygeias & Pronoias. Europos Teismo ataskaitos 2005 puslapis I-07181.
106. Byla C-330/03 Colegio de Ingenieros de Caminos, Canales y Puertos prieš Administración del Estado. Europos Teismo ataskaitos 2006 puslapis I-00801.
107. Byla C-149/05. Harold Price prieš Conseil des ventes volontaires de meubles aux enchères publiques. Europos Teismo ataskaitos 2006 puslapis I-07691.

PROFESINĖS KVALIFIKACIJOS PRIPAŽINIMAS EUROPOS BENDRIJOS TEISĖJE

Pagrindinės sąvokos: Europos Bendrijos teisė, reglamentuojama profesija, kvalifikacijų pripažinimas, bendroji pripažinimo sistema, sektorinė pripažinimo sistema, laisvas asmenų judėjimas.

Santrauka

Šiame darbe nagrinėjamas kvalifikacijų pripažinimo Europos Bendrijoje teisinis reguliavimas. Darbe nuosekliai analizuojami svarbiausi kvalifikacijų pripažinimą užtikrinantys elementai. Pateikiami pagrindiniai profesinės veiklos apribojimai, kvalifikacijų pripažinimo rūšys ir Europos Bendrijos veiksmų kvalifikacijų pripažinimo srityje teisinis pagrindas. Darbe analizuojama reglamentuojamų profesijų kvalifikacijų pripažinimo raida, Europos Bendrijos Teisingumo Teismo vaidmuo, užtikrinant reglamentuojamų profesijų kvalifikacijų pripažinimą, ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2005/36/EB taikymo apimtis. Atskleidus direktyvos 2005/36/EB taikymo apimtį, darbe analizuojamos šios direktyvos nustatytos pripažinimo sistemos: trys kvalifikacijų pripažinimo sistemos nuolatinio užsiėmimo profesija atveju (bendroji pripažinimo sistema, sektorinė pripažinimo sistema ir profesinė patirties pripažinimu pagrįsta sistema) ir pripažinimo sistema, taikoma laikino paslaugų teikimo atveju.

Darbe nustatyta, kad dabartiniame Europos Bendrijos teisės vystymosi etape reglamentuojamų profesijų kvalifikacijų pripažinimas užtikrinamas Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2005/36/EB nustatytais mechanizmais, o šios direktyvos netaikymo atvejais remiantis Europos Bendrijos Teisingumo Teismo suformuluotomis Europos Bendrijos Sutarties aiškinimo taisyklėmis, pateiktomis bylose C-340/89 Vlassopoulou ir C-238/98 Hocsmann. Nustatyta, kad reglamentuojamos profesijos samprata yra itin reikšminga, apibrėžiant direktyvos 2005/36/EB taikymo apimtį, taip pat atskleista kvalifikacijos įrodymų suteikimo vietos reikšmė šios direktyvos taikymo apimčiai. Šiame darbe atskleista, kad reali direktyvos 2005/36/EB taikymo apimtis asmenų atžvilgiu yra platesnė, nei apibrėžta pačioje direktyvoje. Nustatyta, kad bendrosios pripažinimo sistemos pagrindas yra abipusio pasitikėjimo principas, kuris neužtikrina automatinio kvalifikacijų pripažinimo. Sektorinė pripažinimo sistema ir profesinės patirties pripažinimu pagrįsta sistema užtikrina automatinį kvalifikacijų pripažinimą. Šiame darbe nustatyta, kad 2005/36/EB direktyva supaprastino kvalifikacijų pripažinimą laikino paslaugų teikimo atveju, numatydama specialias nuostatas, įtvirtinančias laisvo paslaugų teikimo principą.

RECOGNITION OF PROFESSIONAL QUALIFICATIONS IN EC LAW

Keywords: European Community law, regulated profession, recognition of qualifications, general recognition system, sectoral recognition system, free movement of persons.

Summary

The purpose of this master's final thesis is to analyze the legal regulation of the recognition of professional qualifications. The core elements that ensure the recognition of qualifications are consequently investigated in this work. The paper also presents the main restraints to professional activities, the types of recognition of qualifications and legal basis for EC action in the area of recognition of qualifications as well as the development of the recognition of qualifications of regulated professions, European Court of Justice's role in securing recognition of professional qualifications, and the scope of the directive 2005/36/EC of the European Parliament and of the Council. Having revealed the scope of the directive 2005/36/EC the following systems of recognition of qualifications, previewed by this directive, are analyzed. Firstly, the three qualification recognition systems in case of permanent exercise of profession, i.e. general recognition system, sectoral recognition system and the system based on recognition of professional experience and secondly the recognition system for temporal provision of services.

It is established that at the current EC development stage the recognition of qualifications of regulated professions is ensured in two ways: by measures previewed by directive 2005/36/EB and in case this directive is not applied it is based on EC treaty explanation formulated by European Court of Justice, presented in cases C-340/89 Vlassopoulou and C-238/98 Hoczman. It turned out that the notion of regulated profession and the place of issue of an evidence of professional qualifications are very important in determining the scope of directive 2005/36/EC. It is established that actual *ratione personae* of the directive 2005/36/EC is wider than it is defined in the directive. The general recognition system is based on the principle of mutual trust which does not secure automatic recognition of qualifications, while sectoral recognition system and the system based on recognition of professional experience secure automatic recognition of qualifications. Directive 2005/36/EC has simplified recognition of qualifications in case of temporal provision of services by establishing the principle of the free provision of services.

Darbą atliko: Aleksandr Kuzmenko

Teisės fakulteto Europos Sąjungos teisės programos

Magistrantūros dieninių studijų II kurso studentas

ESTmd6-01 grupė

El. paštas: al.kuzmenko@gmail.com

Darbas baigtas: 2007-12-23